

A D

Veram Sapientiam
INTRODUCTIO

Auctore

JOAN: LUDOVICO VIVE

EJUSDEM

Satellitium Animi, five Symbola,
Principum Institutioni potissimum
destinata.

In usum omnium illorum qui virtuti
et Pietati studium et operam na-
vant.

DUBLINII:

Ex Officinâ **GEORGI GRIERSON,**
MDCCXXX.

—
—
Leo

ras
lun
unc
et
Pra
tur
di
mi
et
am
pa
qu
no
lun

Lectori Christiano Salutem.

QUISQUIS es qui ad
veram virtutem, et Pie-
tatem non fucatam aspi-
ras; ne tibi sufficiat hunc Libel-
lum semel aut bis legisse: sed E-
undem iterum atq; iterum lege
et relege; donec omnia Illius
Præcepta et Regulæ non tan-
tum Memoriae tuæ, sed et Cor-
di etiam imprimantur. Crede
mihi; Plus Cognitionis moralis
et verè Christianæ, ad vitam tu-
am dirigendam necessariæ, ex
paucis hisce paginis hauries,
quam ex grandioribus (iisq; sæpe
non contemnendis) aliorum Vo-
luminibus.

LECTORI, &c.

Accedit ad hujus Libelli laudem, quod *Dictio* illius sit non tantum perspicua, sed etiam pura. Unde tyrones, una cum pietate Christiana, in lingua etiam vere Romana eruditiores evadant : Neq; itaq; possum quin omnibus etiam Ludimagistris et Præceptoribus, Quorum Curæ Juniores tam in Scholis quam in Academiis committuntur, eundem, Discipulis suis sedulo explicandum et inculcandum, magnopere commendem.

AD

A D

Veram Sapientiam

INTRODUCTIO.

VERA sapientia est, de rebus incorruptè judicare, ut talem unamquamque existimemus, qualis ipsa est. ne vilia sectemur, tanquam pretiosa : aut pretiosa tanquam vilia rejiciamus. ne vituperemus laudanda, néve laudemus vituperanda.

2 Hinc enim error omnis in hominum mentibus, ac vitium oritur, nihilq; est in humana vita exitiabilius, quàm depravatio illa judiciorum, quum rebus non suum pretium redditur.

3 Quocirca perniciosæ sunt vulgi opinionones quæ stultissimè de rebus judicant.

4 Magnus erroris magister, populus.

5 Nec aliud magis laborandum est, quàm ut sapientiæ studiosum à populari sensu abducamus, & vindicemus.

A 3

6 Pri-

6 INTRODUCTION

6 Primum omnium suspecta illi sint, quæcunq; multitudo magno consensu approbat: nisi ad illorum normam revocari, qui singula virtute metiuntur.

7 Assuescat unusquisq; jam tum à puero, veras habere de rebus opiniones, quæ simul cum ætate adolescent.

8 Et ea cupiat, quæ recta sint: fugiat, quæ prava, ut assuefactio hæc bene agere, vertat ei probè in naturam: ut non possit, nisi coactus & reluctans, ad malè agendum pertrahi.

9 Eligenda est optima vitæ ratio, hanc consuetudo jucundissimam reddet.

10 Tota reliqua vita ex hac puerili educatione pendet.

11 Ergo in curriculo sapientiæ, primus gradus est, ille veteribus celebratissimus, SEIPSUM NOSSE.

DIVISIO RERUM.

12 **H**omo ex corpore constat, & animo. Corpus habemus ex terra, & his elementis quæ cernimus ac tangimus, corporibus bestiarum simile.

13 Animum divinitus datum, angelis & Deo similem, unde censetur homo: & qui solus meritò esset homo appellandus, ut maximis viris placuit. 14 In

AD SAPIENTIAM. 7

14 In corpore sunt forma, sanitas, firmitas, integritas, robur, celeritas, delectatio : & his contraria, deformitas, morbus, mutilatio, imbecillitas, tarditas, dolor, & alia corporis seu commoda, seu incommoda.

15 In animo eruditio, & virtus : & contraria, ruditas, vitium.

16 Extra hominem sunt divitiæ, potentia, nobilitas, honores, dignitas, gloria, gratia : & contraria his, paupertas, inopia, ignobilitas, vilitas, dedecus, obscuritas, odium.

RERUM NATURÆ, AC PRETIA.

17 **R**egina & princeps rerum omnium præstantissima est VIRTUS : cui reliqua omnia, si suo velint officio deferri, ancillari oportet.

18 Virtutem voco, pietatem in Deum & homines, cultum Dei et amorem in homines, voluntatemq; benefaciendi.

19 Reliqua si quis ad virtutem hanc referat, non mala videbuntur.

20 Nec qui primum hæc nuncupare bona, sic de illis senserunt, ut nunc vulgus : quod veros illos ac naturales significatus corrumpit, unde & rerum æstimationes mutatae sunt.

21 Sic

21 Sic enim sunt intelligenda hæc quatenus censentur bona. Divitiæ sunt non gemmæ, aut metalla, non magnificæ ædificia, vel supellex instructa: sed non iis carere, quæ sunt ad tuendam vitam necessaria.

22 Gloria, bene audire de virtute.

23 Honor, veneratio ob virtutem.

24 Dignitas, recta hominum opinio de magna virtute.

25 Potentia & regnum, habere multos quibus probè ac rectè consulas.

26 Nobilitas, excellentia actuum esse cognitum: vel à bonis prognatum, similem parentum se præbere.

27 Generosus est, ad virtutem à natura optimè compositus.

28 Sanitas, talis habitudo corporis, ut valeat mens.

29 Species, lineamenta corporis, quæ animum formosum ostendant.

30 Vires & robur, ut exercitiis virtutis sufficias, ne facilè fatigeris.

31 Voluptas, delectatio pura, solida & diuturna, qualis capitur ex iis solis, quæ ad animum perinent.

32 Si

AD SAPIENTIAM. 9

32 Si quis hæc aliter, ut à populo videlicet intelliguntur, discutiat ac expendat, reperiet inepta, vana, noxia esse.

33 Primum externa omnia vel ad corpus referuntur, vel ad animum: ut divitiæ ad tuendam vitam, honor ad judicium virtutis.

34 Corpus ipsum nihil aliud est, quàm regumentum vel mancipium animi, cui & natura, & ratio, & Deus ipse jubent subiectum esse, ut brutum sentienti, mortale immortali ac divino.

35 Porro in ipso animo eruditio in hoc paratur, ut cognitum vitium facilius fugiamus, cognitam virtutem facilius persequamur, teneamusque alioqui supervacanea est.

36 Quid aliud est vita, quàm peregrinatio quædam, tot undiq; casibus objecta & perita? cui nulla hora non imminet finis, qui potest levissimis de causis accidere.

37 Quare stultissimum est. cupiditate tam incertæ vitæ scelerum aliquid, aut prævum agere.

38 Et quemadmodum in via, sic in vita, quò quis expeditior, & paucioribus

10 INTRODUCTION

sarcinis implicitus, hoc levius & jucundius iter facit.

39 Tum natura humani corporis ita constitutum est, ut paucissimis egeat : ut si quis animadvertat, haud dubiè insanix damnet eos, qui tam multa tam anxie congerunt, quum sit tam paucis opus.

40 Divitiæ nanque, & possessiones, & vestimenta in usum tantum parantur : quem non adjuvant immensæ opes, sed opprimunt, ut navem ingentia onera.

41 Nec aurum, si non utare, à cœno differt : nisi quod magis angit ejus custodia : & efficit, ut dum tibi uni studes, ea negligas, quæ maximè sunt homini curanda.

42 Est enim pecunia idolorum servitus, quum ei reliqua posthabentur, nempe pietas, & sanctum.

43 Ut transeam, quot insidiæ divitiis tenduntur, quot & quàm variis casibus pereunt, in quàm multa vitia derrudunt.

44 Culta vestimenta quid aliud sunt, quàm superbix instrumenta ?

45 Utile indumentum excogitavit necessitas, pretiosum luxus, elegans vanitas : suborta est in vestitu contentio. hæc mul-

multa docuit supervacanea, & damnosa, dum homines etiam ex eo quod infirmitatem nostram arguit, honorem captant.

46 Ita divitiarum pars maxima, ædificia, supellex numerosa & opulenta, gemmæ, aurum, argentum, ornamentorum omne genus, spectantium oculis et comparantur, & exponuntur, non possidentium usibus.

47 Jam nobilitas quid est aliud, quàm nascendi fors & opinio, à populi stultitia inducta? ut quæ sæpenumero latrociniiis quæritur.

48 Vera & solida nobilitas à virtute nascitur. Stultumq; est, gloriari te parentem habuisse bonum, quum sis ipse malus, & turpitudine tua dedecori sis pulchritudini generis.

49 Sed certè omnes ex eisdem constamus elementis, & idem omnium pater Deus.

50 Ignobilitatem contemnere, hoc est Deum nascendi autorem tacitè reprehendere.

51 Potentia quid est aliud, quàm speciosa molestia? in qua si quis sciret, quæ sollicitudines, quæ anxietates insint, quan-

quantum malorum mare, nemo est tam ambitiosus, qui non eam fugeret, ut gravem miseriam.

52 Quantum est odium, si regas malos! quanto majus, si malus ipse!

53 Honor si ex virtute non oritur, pravus est: si ex virtute, hoc præstat virtus, ut is negligatur, aliter vera non erit virtus, si quid honoris facit gratia: sequi enim debet honor, non expecti.

54 Dignitates, quis potest sic appellare, quum indignissimis quoque hominibus contingant? nempe fraude, ambitione, præmiis, pessimis artibus quæsitæ.

55 Et gloria, estne aliud, quàm (ut ille dixit) aurium vana inflatio?

56 Ex qua, ut honore & dignitate, nihil omnino ad eum pertingit, de quo sunt: & incertæ, vagæ, iniquæ, momentaneæ sunt, similes parentis suæ multitudinis: quæ eodem die eundem hominem & commendat atque evehit summè, & vituperat ac deprimat extremè.

57 Quid dicam nasci ex his rebus partim deridendis, partim stultis, partim sceleratis, sicut ludo pilæ, profusione patrimonii in comestiones, scurras, mimos,

AD SAPIENTIAM. 13

mos, bello potissimum, hoc est impunito latrocinio, quo magis vulgi dementiam agnoscas?

58 Secedat in se unusquisque, ac solus cogitet: inveniet quàm parum ad se attingat ex fama, rumoribus, veneratione, honore populi, de quibus gloriatur.

59 Quid in somno, quid in solitudine inter summum regem interest, & infimum servum?

60 Deniq; sic unusquisq; sentiat, nobilitatem, honores, potentiam, dignitates ex prisca hominum persuasione, quam Christus animis tuorum ademit, nata & relictæ esse: & in Christianos homines investa, tanquam lolium, quod hostis diabolus asperfit bonæ segeti Dei.

61 In corpore ipso quid est forma? nempe cuticula bene colorata, si intraria cerni possent, quanta vel in corpore speciosissimo cerneretur fœditas!

62 Lineamenta & corporis decor quid juvant, si turpis sit animus? & sicut Græcus ille dixit, In hospitio pulchro hospes deformis?

63 Robur

63 Robur quorsum pertinet in homine, quum res maximæ & homine dignæ, non viribus nervorum gerantur, sed ingenii?

64 Nec vires quantumcunq; augeantur, majores erunt quàm tauri vel elephantii. ratione illos, ingenio, virtute superamus.

65 Transeo quòd forma, vires, agilitas, & cæteræ corporis dotes, ut flosculi, celeriter marcescunt, exiguis casibus diffugiunt: vel una febricula validissimum quandoque hominem concutit, & summum decorem tollit.

66 Ut nihil accidat, certè necesse est illa omnia cum ætate flaccescere, ac decidere.

67 Nemo ergo potest externa jure sua dicere, quæ tam facilè ad alios transeunt: nec corporea, quæ tam citò avolant.

68 Quid quòd hæc quæ multi admirantur, magnorum vitiorum sunt causæ, velut insolentiæ, arrogantia, socordia, ferocitatis, livoris, æmulationis, simulatium, rixarum, bellorum, cædis, stragis, cladis?

69 De-

AD SAPIENTIAM. 15

69 Delectatio corporis, ut corpus ipsum, vilis ac pecudina est, qua sapius & vehementius & diutius pecora quam homines perfruuntur.

70 Ex hac quum morbi pleriq; ad corpus redundant, & ad rem familiarem permagna damna: tum ad animum certa pœnitentia, & hebetudo ingenii, quod deliciis corporis extenuatur, ac frangitur: denique odium virtutum omnium.

71 Nec apertè frui licet: nam ut decent generositatem nostræ mentis, ita nemo tam perditus est, quin eas erubescat apud arbitros capere. pariunt enim ignominiam: idcirco tenebras & latebras quærunt.

72 Quid quòd sunt fugacissimæ, & momentaneæ, nec retineri ulla vi possunt, nec unquam veniunt puræ, cujuscunque amaritudinis expertes?

73 Ergo exclusis vulgi sensibus, maximum malum putato, non paupertatem, aut ignobilitatem, aut carcerem, aut nuditatem, ignominiam, deformitatem corporis, morbos, imbecillitatem: sed vitia, & his proxima, inscitiam, stuporem, dementiam.

74 Mag-

16 INTRODUCTION

74 Magnum bonum credito horum contraria, virtutem, & quæ huic sunt finitima, peritiam, acumen ingenii, sanitatem mentis.

75 Reliqua vel externa, vel corporis, si habes, proderunt tibi ad virtutem relata: oberunt, ad vitia. Si non habes, cave ne quæras, vel cum minimo dispendio virtutis.

76 Prolixus quæstus est, pietas cum sufficientia. Fama, tametsi nihil agendum est ut videaris, conservanda tamen est integra, quòd interdum ea cura à multis nos turpibus cohibet, sed præcipuè in exemplum cæterorum.

77 Unde præceptum illud sapientium & sanctorum virorum: Nec malum faciendum, nec ejus simile.

78 Quòd si hoc assequi non possumus, conscientia debemus esse contenti. & quum tam depravati erunt hominum sensus, ut quæ sunt optima, putent esse scelestissima: tunc laborandum erit, ut interna & externa soli Deo approbemus, idque abunde nobis sufficiat.

79 Etiam

AD SAPIENTIAM. 17

79 Etiam mala, quæ dicuntur corporis, vel fortunæ, licebit in bonum vertere, si patienter feras: et tantò sis ad virtutem promptior, quò minus tibi in illis succedit, ac proinde es expeditior.

80 Sæpenumero ex damnis corporis, vel externorum, magnæ sunt accessiones virtutibus natæ.

DE CORPORE.

81 **E**T quoniam in hac nostra peregrinatione animum gestamus in corpore inclusum, maximasq; opes in vasis fictilibus: non omnino repudiandum nobis est et contemnendum corpus.

82 Sic curandum tamen, ut se non dominum, non socium esse sentiat, sed mancipium. nec sibi pasci, aut vivere, sed alteri.

83 Quò curatius est corpus, hòc animus neglectior.

84 Quò mollius habetur corpus, hòc acrius menti reluctatur, et ut equus delicatè pastus, sessorem excutit.

85 Gravis sarcina corporis animum elidit: acumen ingenii, sagina corporis, aut indulgentia retunditur.

18 INTRODUCTION

86 Cibi, somni, exercitationes, tota corporis curatio, ad sanitatem referenda est, non ad voluptatem: ut animo promptè inserviat, nec ferocia cultus insolescat, neu virium inopia decidat.

87 Nihil est quod æquè & vigorem mentis debilitet, & robur ac nervos corporis infringat, ut voluptas. quippe vires omnes & corporis & mentis, opere ac labore vegetantur, otio & molliæ voluptatis languescunt.

88 Mundities corporis & victus citra delicias aut morositatem, ad valetudinem & ingenium confert.

89 Ablues subinde manus & faciem frigida, detergesq; mundo linteolo.

90 Repurgabis crebrò eas partes, quæ sordibus & recrementis ad extrema corporis meatus præbent.

91 Hæ sunt, caput, aures, oculi, nares, axillæ & pudenda.

92 Pedes mundi & calidi foveantur.

93 Arceatur frigus quum ab aliis partibus, tum vel maximè à cervice.

94 Ne statim edas à quiete, nec ante prandium, nisi tenuiter.

95 Jen-

AD SAPIENTIAM. 19

95 Jentaculum enim sedando stomacho, aut refocillando datur corpori, non satietati.

96 Ideo tres aut quatuor panis buccæ sufficiunt, sine potione, aut certè exigua, atque ea tenui. salutare hoc non minus ingenio, quàm corpori.

97 In prandio & cœna assuesce non vesci, nisi ex uno obsonii genere : eodem simplicissimo, & quantum per facultates licebit saluberrimo, quamvis multa mensæ inferantur : & si tua sit mensa, noli admittere.

98 Varietas ciborum homini pestilens, pestilentibus condimentorum.

99 Munda & pura parsimonia, temperatis & castis animis congruens, conservatrix rei familiaris : & quæ sola efficit, ne multis indigere nobis videamur, nec suscipiamus pessima facinora quæstus gratia, quo gulæ morem geramus, irritatæ vel luxu, vel lautitiis, vel delicatis nimium & exquisitis cibis.

100 Tum præstat, ut quæ adsunt non modò nobis sufficiant, sed ex eis liceat egentibus impartiri.

101 Ostendit hoc Dominus exemplo sui, qui post exaturatam multitudinem, reliquias perire panum & piscium non est passus.

102 Natura necessaria docuit, quæ sunt pauca, & parabilia. Stultitia superflua excogitavit, quæ sunt infinita & difficilia.

103 Naturæ si des necessaria, delectatur, & roboratur, tanquam propriis: sin superflua, debilitatur, & affligitur, tanquam alienis.

104 Stultitiam necessaria non explent: superflua quum obruant, non satiant.

105 Potus erit, vel naturalis ille universis animantibus in commune à Deo paratus, pura & liquida aqua, vel tenuissima cervisia, vel vinum bene dilutum.

106 Nihil est quod juvenum corporibus magis officiat, quàm calidus cibus, aut potus. incendit enim & exurit eorum viscera, agitque in libidinem & temeritatem præcipites.

107 A cœna ne bibe: aut si id admonet sitis, sume humidum aliquid & frigidiusculum, aut perpusillum tenuis potiunculae.

AD SAPIENTIAM. 21

108 Inter eam potionem & quietem :
interpone quam minimum horæ dimidi-
um.

109 Levaturus animum, fac cogites,
quam exiguum tempus datum sit vitæ
hominum : ex illo non oportere multum
descindi ad lusus, ad comestationes, ad
puerilitates, ad ineptias.

110 Breve spatium esse vitæ nostræ, e-
tiam si totum bonæ menti impenderetur.

111 Non esse nos à Deo creatos ad lu-
sum, aut nugas : sed ad seria, ad modera-
tionem, modestiam, temperantiam, re-
ligionem, omne genus virtutis & laudis.

112 Morbos corporis, morbis animi
ne curaveris.

113 Exercitationes corporis non e-
runt immodicæ, cæterum aptandæ rati-
oni valetudinis. in quo sequenda erunt
medicinæ consultorum consilia.

114 Sic tamen, ne quid habeant tur-
pe, immodestum, obscænum, flagitio-
sum : etiam in remissionibus, & resecti-
onibus animi, adsit aliqua memoria vir-
tutis.

115 Absit arrogantia, contentio, rix-
a, invidia, cupiditas : quæ enim convenit
cru-

cruciare animum, dum delectare studeas? non aliter quam si fel infundas in id mel, quod cupis esse quàm dulcissimum.

116 Somnus sumendus est tanquam medicina quædam curando corpori: tantummodo quantus sufficit. immodicus enim reddit corpora redundantia noxiis humoribus, segnia, pigra, lenta, & celeritatem mentis tardat.

117 Nec est existimandum vitæ id tempus, quod somno impenditur. vita enim vigilia est.

D E A N I M O.

118 **I**N animo duæ sunt partes: illa quæ intelligit, meminit, sapit, ratione, iudicio, ingenio utitur ac valet. hæc pars superior appellatur, & proprio nomine, Mens: qua homines sumus, qua Deo similes, qua cæteris animantibus præstamus.

119 Est altera ex conjunctione corporis bruta, fera, atrox, bestię quam hominis similior: in qua sunt motus illi, qui sive affectus, sive perturbationes nominantur, Græcè παθή: arrogantia, invidentia, malevolentia, ira, metus, mœror, cupiditas, stulta gaudia. pars inferior nomina-

mina-

AD SAPIENTIAM. 23

minatur etiam Animus : qua nihil à bel-
luis differimus, & quàm longissimè dis-
cedimus à Deo, extra morbum & pertur-
bationem omnem posito.

120 Hic est naturæ ordo, ut sapientia
regat omnia, pareant homini cætera quæ
videmus. in homine verò corpus animo,
animus menti, mens Deo. Si quid hunc
ordinem egreditur, peccat.

121 Ergo peccatum est, in homine
perturbationes illas tumultuari, sævire,
ac trahere ad se jus & ditionem totius
hominis, spreta & contempta mente :
mentem etiam relicta Dei lege, animo &
corpori servire.

DE ERUDITIONE.

122 **I** Dcirco menti indita est vis intel-
ligendi, ut singula expendat,
sciatq; quid factu bonum sit, quid secus :
& vis volendi summa, ut imperio hujus
nihil sit in animo quod non pareat, si il-
la contendat, nec de jure decedat suo.

123 Ingenium multis artibus, & hu-
manis & divinis excolitur & acuitur : in-
struiturq; magna & admirabili rerum no-
titia, quò exactius singulorum naturas &
pre-

pretia cognoscat, possitq; voluntatem docere, quid sequendum bonum, quid vitandum malum.

124 Igitur fugiendæ artes illæ, quæ cum virtute pugnant. quales sunt divinatrices omnes, quæ à Græcis *μαντεῖαι* dicuntur: ut chiromantia, pyromantia, necromantia, hydromantia, etiam astrologia, in quibus est plurimum exitiabilis vanitatis, excogitatæ ab impostore nostro diabolo.

125 Tractantq; & profitentur id, quod sibi uni Deus reservavit, futurarum & astrularum rerum peritiam.

126 Nec inquirendum in Dei majestatem, et arcana à cognitione nostra procul remota, à quibus Deus hominem arcuit.

127 Qui scrutatur majestatem opprimetur à gloria.

128 Et Paulus jubet nos non plus sapere, quam oporteat: sed sapere ad moderationem. Hebræus quoq; concionator inquit, Altiora te ne quæsieris, et fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, et in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus.

AD SAPIENTIAM. 25

129 Et arcana illa, quæ vidit, negat
licere homini eloqui.

130 Vitanda ars omnis à dæmone tra-
dita, cum quibus velut Dei hostibus nul-
lum debet nobis esse commercium.

131 Nec expedit vel philosophorum,
vel hæreticorum opiniones, pietati no-
stræ contrarias cognoscere: ne quem
scrupulum subtilis artifex diabolus in a-
nimos nostros injiciat, qui nos nimium
torqueat, etiam adducat in exitium.

132 Non attingendi autores spurci, ne
quid sordium animo ex contagio ad-
hæreat.

133 Corruptunt bonos mores collo-
cutiones malæ.

134 Reliqua eruditio munda est, et
frugifera, referatur modò ad suum sco-
pum, virtutem, hoc est, rectè agere.

135 Est divina eruditio à Deo tradita,
in qua sunt thesauri omnes scientiæ et sa-
pientiæ reconditi. hæc est vera mentium
lux. reliqua omnis ad hanc collata, den-
sissimæ sunt tenebræ, et ut res hominum
ludicra et puerilis.

136 Legitur tamen vel in hoc, quo
tanquam ex comparatione fulgentior
appareat nostra lux.

B

137 Tum

137 Tum ut testimoniis hominum adversus eos utamur, qui divinis parum acquiescunt, ut vitiosi oculi averfante solis splendorem.

138 Ad nos quoq; commonefaciendos, quum in multis gentium tanta praestantia fuerit virtutis, quantam esse convenit in homine Christiano, discipulo magistri Dei, cui ex luce pietatis, quam proficitur, magna est imposita necessitas bene vivendi.

139 Suppeditant quoque facundiam & usum, ac prudentiam vitae communis, quis nonnihil interdum indigemus.

140 Tribus velut instrumentis fabricamur eruditionem, ingenio, memoria, cura.

141 Ingenium exercitatione acuitur.

142 Memoria, excolendo augetur.

143 Utrunq; enervant deliciae, bona valetudo confirmat, otia & diuturnae remissiones profligant, exercitamenta ad manum & in promptu ponunt.

144 Sive legis ipse quid, sive audis, attentus id fac: nec vagetur mens tua: sed coge illam ibi esse, & agere quod adest, non alia.

145 Si

AD SAPIENTIAM. 27

145 Si incipit digredi, parvo murmure eam revoca, cogitationes omnes ab studiis alienas, in aliud tempus differ.

146 Scito te operam & tempus perdere, si quæ legis, vel audis, non attendas.

147 Quæ ignoras, ne pudeat quærere. Ne erubescas à quovis doceri, quod maximi viri non erubuerunt: erubescas potius ignorare, aut nolle discere.

148 Quæ ignota tibi sunt, ne jactes te scire: sciscitare potius ab iis, quos scire credis.

149 Si videri vis doctus, da operam ut sis: nulla est compendiosior via. quemadmodum non alia ratione facilius consequeris ut existimeris bonus, quam si sis talis.

150 Deniq; quicquid videri cupis, fac ut sis: aliter frustra cupis.

151 Falsa tempus infirmat, vera corroborat.

152 Nulla simulatio diuturna.

153 Magistrum semper sequere, noli præcurrere & illi crede, ne repugna.

154 Ama illum, & parentis loco habere: putaq; verissima & certissima esse, quæcunque dicit.

155 Attende, ut quod semel errasti, emendatus iterum aut tertio ne idem pecces. labora, ut proficiat emendatio.

156 Illorum decet te præcipue meminisse, in quibus falsus es, ne te rursus decipiant.

157 Cujusvis hominis est errare : nullius, nisi insipientis, perseverare in errore.

158 Scito nullum esse sensum, per quem promptius docemur, quam auditum.

159 Et nihil facilius, quàm audire multa, & nihil utilius.

160 Nec malis levia, aut inepta, aut ridicula audire, quàm seria, gravia, prudentia.

161 Pari labore utraque discuntur, quum sit adeò commodum dispar.

162 Ne labores quàm multa respondeas, sed quàm aptè, & in tempore.

163 Prandio tuo & cœnæ illos adhibe, qui te possint instituere, quiq; suavi ac docta colloquutione pariter & exhilarent te, & peritiorem reddant.

164 Scurras, parasitos, imperitè loquaces, aut spurcè, moriones, nigaro-

res,

AD SAPIENTIAM. 29

res, bibaces, & id genus hominum aptum ad risum movendum vel verbis vel factis, nec honore mensæ tuæ digneris: nec illi te dum reficeris, oblectent: potius jucunda aliqua, & ingeniosa confabulatio.

165 Non os modò a turpibus cohibe, sed etiam aures, tanquam fenestras animi: memor dicti veteris, quod citat Apostolus: Corrumpunt mores probos confabulationes malæ.

166 Sive ad mensam, sive alio quovis loco diligenter quid quisque dicat, ausculta.

167 Ex sapientibus disces, quò fias melior.

168 Ex stultis, quò fias cautior.

169 Quæ sapientes probarint, sequeris.

170 Quæ stulti laudarint, vitabis.

171 Si quid videris à cordatis recipi, tanquam vel argutè, vel graviter, vel sapienter, vel doctè, vel ingeniosè, vel urbanè dictum retinebis, ut & ipse in occasione utaris.

172 Habebis librum chartaceum, in quo annotabis si quid legeris, vel audieris

30 INTRODUCTION

ris dictum festivè, aut eleganter, aut prudenter : vel vocabulum aliquod exquisitum, rarum, utile sermone quotidiano, ut quum usus poscat, habeas paratum.

173 Annitere, ne sola verba intelligas, sed præcipuè sensa.

174 Quæ legeris, vel audieris, fac aliis narres, tum tuis condiscipulis Latinè, tum aliis lingua tibi vernacula : & conare, ne minus ipse vel lepidè, vel venustè referas, quàm audieris, aut legeris : sic & ingenium exercebis, & linguam.

175 Est etiam tractandus & agitandus sæpenumero stylus, optimus dicendi magister.

176 Scribe, transcribe, rescribe crebrò, atq; annota : compone alternis diebus, aut ad summum tertio quoque, epistolam ad aliquem qui tibi respondeat : & tuam ostende institutori emendandam, mendarum, quas sustulerit, fac recordere, ne rursus ad easdem impingas.

177 Post cibum, velut à prandio & cœna, cesset studium : sumpto prandio sede, confabulare, audi aliquid suave : aut sic lussa, ne nimium corpus exagites & concutias.

178 Post

AD SAPIENTIAM. 31

178 Post cœnam, quam volo esse modicam, deambulato cum jucundo aliquo & docto confabulatore: qui te sermone oblectet, cujus verba & sententias imitari cum decore possis.

179 Inter cœnam & quietem, vita omnino potum: nihil perniciosius simul corpori, memoriæ, ingenio: quum urgebit te sitis, si biberis, pone inter potum & lectum intervallum, quum minimum semihora.

180 Memoriam quiescere non fines.

181 Nihil est quod æquè labore gaudeat, & augeatur.

182 Commenda ei quotidie aliquid.

183 Quò plura commendabis, hoc custodiet omnia fidelius: quò pauciora, hoc infidelius.

184 Quum aliquid ei credideris, sine eam quiescere: & aliquanto post ab ea velut depositum reposee.

185 Si quid vis ediscere, id de nocte quater aut quinques attentissimus legito: hinc ito cubitum. de mane exigitò à memoria rationem ejus, quod pridie credideris.

186 Cavendum à crapula, à cruditate, à frigore, potissimum cervicis.

187 Vinum memoriae mors.

188 Optimum esset singulis noctibus, paulo antequàm cubitum concederes, in sella te sine arbitris sedentem, quaecumque die illo vidisses, legisses, audisses, egisses, in memoriam revocare.

189 Si quid fecisses honestè, moderatè, prudenter, cordatè, cum decore & laude, gauderes : sciresque id esse Dei munus, & similia pergeres facere.

190 Si quid turpiter, immodestè, flagitiosè, pueriliter, ineptè, vituperio dignum, scires ex tua malitia profectum : doleres, & vitares in posterum.

191 Si quid vel audisses, vel legisses, elegans, doctum, grave, sanctum, retineres.

192 Si quid vidisses probatum, imitare : si quid improbatum, fugeres.

193 Nulla tibi abeat dies, in qua vel non legeris, vel audieris, vel scripseris aliquid, quod seu eruditionem, seu iudicium, seu virtutem augeat.

194 Cubitum iturus lege, vel audi aliquid dignum, quod memoriae mandetur, & de quo laetubre ac jucundum sit per quie-

quietem somniare: ut etiam nocturnis
visis discas, & fias melior.

195 Studio sapientiæ nullus in vita
terminus statuendus est, cum vita est fi-
niendum. Semper illa tria sunt homini,
quandiu vivit, meditando: quomodo be-
ne sapiat, quomodo bene dicat, quomo-
do bene agat.

196 Ab studiis arrogantia omnis ar-
cenda est: nam ea quæ vel doctissimus
mortalium novit, non sunt minutissi-
mum eorum quæ ignorat. exiguum
quiddam & obscurum & incertum est,
quicquid homines sciunt, mentesq; no-
stræ in hoc corporeo carcere devinctæ
magna ignoratione, & altissimis tenebris
premuntur. Aciemq; adeò retulam ha-
bemus, ut nec summas penetremus re-
rum facies.

197 Tum profectui studiorum plu-
imum nocet arrogantia. multi enim potu-
issent ad sapientiam pervenire, ni jam pu-
tassent se pervenisse.

198 Vitanda etiam contentio, emula-
tio, obrectatio, inanis gloriæ cupido:
quum in hæc sequamur studia, ut illa fu-
giamus.

199 Nihil excogitari potest jucundius cognitione multarum rerum, nihil intelligentia virtutis fructuosius.

200 Studia res lætas condiunt, tristes leniunt, temerarios impetus juventæ cohibent, senectutis molestant tarditatem levant: domi, foris, in publico, in privato, in solitudine, in frequentia, in otio, in negotio comitantur, adsunt, imò præsunt, opitulantur, juvant.

201 Eruditio pastus ingenii verissimus, ut indignum sit, pasci corpus esuri-ente animo: ex qua voluptates, & oblectamenta, & solida & perpetua: quæ alia ex aliis nascentia, & se renovantia, nunquam nos deserunt, nec lassant.

DE VIRTUTE.

202 **P**æstantissima illa rerum universalium virtus, neq; dono ab hominibus datur, neq; accipitur: divinitus contingit.

203 Idcirco à Deo suppliciter ac piè petenda est.

DE AFFECTIBUS.

204 **S**ummum in literis omnibus atq; eruditione est ea Philosophia, quæ

AD SAPIENTIAM. 35

quæ ingentibus animi morbis remedium adfert.

205 Magna cura adhibetur curando corpori: major adhibenda est animo, quò hujus morbi & occultiores, & graviores, & periculosiores sunt.

206 Hi non injuria tempestates, cruciatus, tormenta, flagra, faces, furie animi humani nuncupantur. maximam hi adferunt calamitatem, & indicibiles dolores, si regnent, si agitentur: incredendam tranquillitatem, & beatitudinem, si sedentur, & cohibeantur.

207 Huc tendunt, quæcunq; à maximis ingeniis de vita moribusq; acutissime sunt excogitata, atq; perscripta.

208 Hoc est ingens præmium literatù laboris, cujus verissimus fructus est, ut non in admirationem, aut ostentationem vanam sit nobis magna illa rerum supellex collecta: sed ut transeat in usum vitæ, & primum omnium prosit possidenti: nec in ejus mente sit tanquam in pixidicula, unde petitur res alios juvatura, ipsi vasculo inutilis.

209 Nec aliud conatur pietas Christiana, quàm ut serenitas humanos animos exhibi-

36 INTRODUCTION

exhilararet: & tranquillitate animorum, compositisq; affectionibus, simus Deo & angelis quàm simillimi.

210 Remedia his morbis, vel ex rebus ac nobisipfis, vel ex Deo, vel ex CHRIS-
TI lege ac vita peruntur.

211 Natura rerum est, ut incerta & fluxa, & momentanea, & vicissitudinaria, & vilia sint omnia, præter animum: qui est unusquisq;, aut certè potissima ejus pars. reliqua ab aliis ad alios transferuntur, ne quis extra animum quicquam possit suum dicere.

212 Quæ habet, non donata esse putet, sed accommodata.

213 Quocirca ingentis dementiæ est, grave aliquod crimen, & magna luendum pœna, ob res minutas suscipere.

214 Nec se quisquam efferrat, quòd aliquid de externis aut corporeis contigerit: quum id omne breve futurum sit, ac incertum. nec proprium, sed alienum: quod ut concessum est, sic etiam reposcetur, ad summum in morte, sæpe in vita ipsa.

215 Nec dolendum, si quod accommodatum ac velut depositum est, repetatur:

AD SAPIENTIAM. 37

tur: quin potius agenda gratia, quod tantisper uti licuit.

216 Intoleranda ingratitude est, si sis aliquando affectus beneficio, injuriam te credas accipere, quod id non sit perpetuum. nec quid habueris spectes, aut quandiu: sed quid, aut quandiu non habueris.

217 Nec letandum quod fortuita tibi accesserunt, aut amicis, adempta sunt inimicis: quum in omnibus tanta sit celeritas, & ambiguitas, ut plerunque inani lætitiæ proximus sit acerbus fletus.

218 Nec despondendus animus, aut contrahendus resiliens fortuna: quippe adversis matutinis, interdum succedunt prospera vespertina.

219 Jam quæ conditio corporum, quæ ratio vitæ fictis ex tam vili initio, tam fragili, quum sit anceps vita, septa tot undiq; periculis: & ut sit aliquantisper certa, undiq; non est diu duratura: quid habemus, cur in tanta infirmitate ferociamus?

220 Quumque nihil sit aliud hæc vita, quam peregrinatio qua in alteram semper-

38 INTRODUCTION

piternam tendimus, paucissimisq; rebus ad hoc iter conficiendum egeamus.

221 Quid est quam ob rem his quæ huc atq; illuc volvi & jactari cernimus, sollicitemur, aut omnino moveamur?

222 Cupiditati quare serviendum est, quum sint futura incertissima, & præsentia paucis contenta?

223 Liber ille, qui cupit solum, quæ sunt in ipsius manu: servus, qui contra,

224 Jam fortunæ muneribus expleri, quid aliud est, quàm peditem multis sarcinis impediri, ac obrui?

225 Nemo est tam stupidè amens, qui non se illi civitati, ad quam tendit, & ubi morari destinat, potius quàm itineri adorner, componatque.

226 Vita hæc nostra, quum sit natura sua fugax, & arcta: maxima ejus pars, ac ferè tota perturbationibus perit. neque enim vivimus, quandiu affectibus concutimur, & in primis mortis metu.

227 Quæ quum ex infinitis causis imminet, & appropinquet, expavenda non est ex una & altera: quum necessario perventura, fugienda non est per scelus, aut moerendum quod accedat.

228 Quum

AD SAPIENTIAM. 39

228 Quum sit vita innumeris tædiis ac
miseriis referta, cur est tam arctè retinen-
da? quum ad alteram æternam proficif-
camur, ita nos comparemus, ut rectà ad
illam evolemus, plenissimam bonorum
omnium.

229 Ergo premimur sæpius nostris er-
roribus, quàm rebus ipsis: quum magna
mala aut bona censemus, quæ non sunt.

230 Natura & conditio, & vera re-
rum pretia illa sunt, quæ initio posui.
quo apparet, nihil præter virtutem pul-
chrum aut magnum esse, aut etiam no-
strum.

231 Nos verò in consilium mentis a-
morem corporis, & cupidinem rerum
vitæ hujus accersimus, quæ à multis vo-
cari solent Amor nostri.

232 Hic animos viriles enervat, ut
nulla res tam minuta sit, quæ in eos non
penetret: nec ulla tam exilis aut tenuis,
quin eos concutiat.

233 Hinc tenebræ oboriuntur oculo
mentis, & ubi regnum affectus occupa-
vêre, jam illis tanquam dominis blandi-
mur, indulgemus, paremus.

234 Ita

40 INTRODUCTION

234 Ita aliena mordicus tanquam nostra apprehendimus: & si detrahantur, lamentamur & afflictamur nos ipsos.

235 Et nostra tanquam aliena negligimus, & averſamur profutura, cum in primis noxia: & nocitura amplectimur pro utilibus.

236 Aliena mala nobis videntur levissima, nostra illis non majora intolerabilia: & semper queruli nec aliena desideria ferimus, nec nostra.

237 Nec jam nobis placemus ipsi, nec hic mundus cum sua lege nobis satisfacit, immutatas vellemus rerum naturas: tanta est ex deliciis impatientia.

238 Quæ cruceſ possunt cum his comparari? nec sunt alia apud vita functos tormenta.

239 Nec dæmones aliis suppliciis sunt miserrimi, quàm superbia, invidia, odio, ira.

240 Cernere est vultus eorum, qui his affectibus tenentur, quàm varii sunt, quàm anxii, anhelii, truces, horridi: ad eundem modum & animi sunt affecti.

241 Ira perturbationum omnium atrocissima, maximè hominem dedecet.

242 Na

AD SAPIENTIAM. 41

242 Naturam hominis in truculentam mutat feram.

243 Et quum quævis perturbatio mentis aciem & iudicium omne obscuret, tum ira tenebras densissimas offundit, ut nec verum, nec utile, nec decorum possit cernere.

244 Arrodit cor, & valetudinem affligit.

245 Id cogit facere, quod illico poenitentia consequatur.

246 Jam in facie quàm turpis mutatio? quæ tempestas? oculorum ardor? dentium stridor? despumatio? & totius oris pallor? fœda in lingua titubatio, & clamor?

247 Ut ille qui iratum se ad speculum vidit, non sine causa dicatur se non agnovisse.

248 Ob hanc torvitatem vultus, atrocitatem dictorum, crudelitatem factorum, adimitur viro omnis autoritas, omnis benevolentia, diffugiunt amici, redeunt obvii, solitudo undiq;, omnes ode-
runt, omnes detestantur.

249 Quò fit, ut maximi viri nihil vel caverint magis, vel texerint, quàm iram,
&

& irati opera : adeo ut naturæ etiam suæ repugnarint, ac vim attulerint.

250 Quid enim ridiculum magis, quàm tantulum, tam imbecillum animalculum, sic ferocire, ac furere ?

251 Et tantas tragœdias, tam atroces, de vilissimis rebus excitare, ut de corporis, de fortuitis : etiam, si diis placet, de uno verbulo ?

252 Iram facilè domabis, si illud animo perceptum & fixum tenueris :

253 Injuriam non fieri, nisi lædatur animus : qui à nemine noceri potest, nisi à possidente, introducto in eum vitio.

254 Hæc ad hominem, ex homine : nunc alius, nempe ex Deo. etiam si & illa quoq; ex Deo, sed hæc aliquanto expressius, ac propius.

DE RELIGIONE.

Nihil potuit hominum generi dari majus, aut præstabilius, quàm religio : quæ est cognitio & amor Principis & parentis universitatis mundi hujus.

256 In nullos homines æquè est beneficus Deus, ac in illos, quos docet qui sit verus sui cultus.

257 Idcirco

AD SAPIENTIAM. 43

257 Idcirco Psalmista inter maxima Dei in populum Israëliticum munera, illud ponit : Qui annuntiat verbum suum Jacob, justitias & judicia sua Israël,

258 Non fecit taliter omni nationi, & judicia sua non manifestavit eis.

259 Per religionem Deus cognoscitur : cognitus fieri nequit aliter, quin ametur.

260 Unus Deus est princeps, & autor, & Dominus universorum, qui potest, qui scit omnia.

261 Mundus hic, est velut domus quædam ejus, vel potius templum : ipse ex nihilo in hanc faciem atq; ornatum protulit : unde nomen accepit apud Græcos, ornati.

262 Idem regit atq; administrat, non minore conservationis miraculo, quàm creationis.

263 Et quemadmodum in domo prudentissimi patrisfamilias nihil injussu ejus agitur : sic in omni mundo nihil injussu Dei geritur, omnia potentis & scientis.

264 Illi angelos, dæmones, homines, animantia, stirpes, lapides, cælos & ele.

elementa, cuncta deniq; curæ esse, ac parere.

265 Nihil fieri, nihil moveri, nihil contingere, ac ne stipulam quidem at-
tollī ullam, aut floccum volitare, extra il-
lius præscripta & iussa.

266 Hanc esse universi legem, non al-
lium esse in rebus casum, non fortunam,
aut sortem.

267 Omnia ab eo fieri cum summa
æquitate, & sapientia, tametsi viis no-
bis ignoratis.

268 Quæcunq; cuivis contingunt, ad
ejus referri commoda, si sit bonus: non
ad ista pecuniolæ aut mundi hujus mo-
mentanei, sed illius æternæ salutis.

269 Ergo quæcunq; in hoc mundo
accidunt, tanquam ab autore Deo pro-
fecta, æquis animis accipienda atq; ap-
probanda sunt, ne affectu nostro, & tan-
quam judicio consilium damnare videa-
mur, & improbare voluntatem justissi-
mi illius & sapientissimi rectoris omni-
um Dei, quia non assequimur.

270 Ei nos obsequi ac subditos præ-
bere, laudare atq; approbare cuncta
quæ fecit, fas piumq; est.

AD SAPIENTIAM. 45

271 Nos pueri, & meliorum rerum
inſcii, quæ damnoſiſſima ſunt deſtemus
non dari, tanquam utiliſſima : quæ uti-
liſſima, horremus tanquam adverſiſſima.

272 Ut nihil ſit nobis ſæpenumero
peſtilentius, quàm fieri votorum noſtro-
rum compotes.

273 Quumq; in tantis tenebris igno-
rationis verſemur, ſic Deo viſum eſt, ut
nobis ſola ſit præſtanda culpa, cætera
omnia illius curæ remittantur.

274 Nobis velimus nolimus exequen-
dum eſt, quod de nobis ſtatuit ac jubet
rector hujus tanti operis: quorſum igitur
ſpectat malle cum lacrymis detreſtantes
& reluctantes trahi, quam hilariter & ul-
trò duci ?

275 Certè amicus omnis Dei, legibus
& voluntati amici obtemperabit.

276 Hæc potiſſima ratio eſt Dei aman-
di, ſicut CHRISTUS inquit: Vos a-
mici mei eritis, ſi feceritis quæ ego præ-
cipio vobis.

277 Pacificator humani generis cum
Deo, & autor ſalutis noſtræ eſt JESUS
CHRISTUS, homo Deus, Dei omnipoten-
tis filius unigenitus, quem ad hoc ipſum
pater

46 I N T R O D U C T I O

pater misit, quum ei visum est misereri generis humani, quòd maximo suo mali inimicum se fecerat Deo.

278 Nullum excogitari potest malum pestilentius, aut exitiabilius, quàm per peccatum à Deo separari, perenni bonorum omnium fonte, ad perniciosissimam converti miseriam, & à dulcissima vita in acerbissimam mortem.

279 In hoc inter cetera C H R I S T U S venit, ut rectissimam viam nos edoceret, qua insisteremus proficiscentes ad Deum, nec ab ea vel pilum deflecteremus.

280 Hanc ipse & verbis indicavit, ac patefecit, & exemplo vitæ suæ munivi expeditissimam atque certissimam.

281 Humana omnis sapientia, si cum religione Christiana conferatur, cœnum est, & mera stultitia.

282 Quicquid grave, prudens, sapiens, purum, sanctum, religiosum : quicquid cum admiratione, exclamatione, plausu apud gentiles sapientes legitur : quicquid ex illis commendatur, ediscitur, in cœlum tollitur : id totum purius, rectius, apertius, expeditius invenitur in pietate nostra.

AD SAPIENTIAM. 47

283 Hanc nosse, perfecta est sapientia: juxta hanc vivere, perfecta virtus. sed nemo verè novit, qui non sic vivat.

284 Vita CHRISTI testatur humanam ejus probitatem: miracula, omnipotentiam divinitatis: lex, cælestem sapientiam.

285 Ut ex probitate accedat exemplum ad imitandum, ex autoritate vis ad obediendum, ex sapientia fides ad credendum.

286 Probitas amorem eliciat, majestas cultum, sapientia fidem.

287 Si quis quæ CHRISTUS præcipit expendat, comperiet omnia ad nostras utilitates referri, ut nemo nisi maximo suo bono sentiat se credere.

288 Ut nihil est homini gratius, quàm fidei sibi, ita nec Deo. nec quisquam bene de illo cogitat, cui timidè seipsum tradit.

289 Fundamentum salutis est, credere Deum esse patrem, & hujus filium unicum JESUM Christum legislatorem nostrum: & ex utroq; spirari sanctum illum afflatum, sine quo nihil agimus, nihil cogitamus excelsum, aut profuturum nobis:

290 Verus Dei cultus est, animum morbis & gravibus affectibus perpurgare: & in illius quam proximè possumus transformari simulacrum. ut puri & sancti simus, sicut ut ipse est, neminem oderimus, omnibus prodesse studeamus.

291 Quò magis te à corporalibus ad incorporea transtuleris, hoc vitam diviniorem vives.

292 Ita fiet, ut Deus cognatum & similem sibi naturam agnoscat, eaq; delectetur: ac velut in vero & germano templo habitet, multo sibi acceptiore, quàm ista sunt lapidum & metallorum.

293 Templum Dei sanctum est, inquit Paulus, quod estis vos.

294 Tantus hospes conservandus est: nec tetra peccatorum fetore expellendus.

295 Corporalia opera fatua sunt ante Deum, nisi conditura ex animo addatur.

296 In occultissimis recessibus & procul ab omnium oculis, atq; adeo in corde ipso, atq; in animo tuo scito te habere Deum arbitrum, testem, judicem omnium, etiam cogitationum tuarum: ut illius praesentiam reveritus, nihil non mo-

dò fa-
nefari

297

debet,

antepe-

chario

norib

298

amici

dam a

decer,

fint, &

illis m

299

majus

quàm

re.

300

di, no-

na ani

301

aut e

quàm

302

dicta

inepti

verter

AD SAPIENTIAM. 49

dò facias, sed nec in animum admittas nefarium, aut turpe.

297 Charitas erga Deum hæc esse debet, ut illum cæteris rebus universis anteponas, honoremque & gloriam illius chariorem habeas cunctis vitæ hujus honoribus & commodis.

298 Et quemadmodum amicus, quum amici memoria occurrit, benevola quadam afficitur & pia lætitia: sic curare te decet, ut divina omnia amicissima tibi sint, & proinde gratissima, verserisq; in illis multò libentissimè.

299 Quoties nominari audis Deum, majus quiddam & admirabilius occurrat, quàm quod possit humana mens capere.

300 Quæ de illo & divinis dicuntur, audi, non quo modo humana, sed cum magna animi admiratione.

301 De Deo ne quid temere censes, aut de illius factis pronunties aliter, quàm venerabundus & timidè.

302 Impium, in res sacras jocari, aut dicta sanctarum scripturarum ad lusus, ineptias, aniles fabulas, scommata convertere: ceu quis medicina ad salutem pa-

50 INTRODUCTION

rata cœnum aspergat : ad oblcœnitatem autem trahere, id verò nefarium & intolerabile.

303 Omnia decet illic esse admiranda : & cum ingenti dignatione in animos recipienda.

304 Sacris interfis attentè ac piè, non ignarus, quæcunq; ibi seu vides, seu audis, esse purissima & sacrosancta, spectareque ad immensam illam Dei majestatem : quam adorare facile est, comprehendere impossibile.

305 Ita ut in divina illa sapientia altiora semper existimes latere, quàm quò possit vis ulla humani ingenii pertingere.

306 Dicta sapientum hominum etiam non intellecta veneramur, quanto id æquius est divinis deferri ?

307 Quoties nominari audis JESUM Christum, toties veniat tibi in mentem charitas illius in nos inæstimabilis, & recordatio illius sit tibi dulcedinis & venerationis plena.

308 Quum titulum aliquem, aut epitheton Christi audis, extolle te in ejus contemplationem : & ora, ut talem se præbeat erga te, velut cum clementem, mitem,

AD SAPIENTIAM. 51

nitentem, placidum: ut talem illum experire. quum omnipotentem, ut id ostendat in te, ex pessimo reddens optimum, ex hoste filium, ex nihilo aliquid: quum terribilem, ut eos à quibus terrere, terreat.

309 Quum dominum vocas, fac illi servias: quum patrem, fac ames, & te dignum præstes tanto patre filium.

310 Nulla res est in toto universo, cuius si vel originem, vel naturam, viresq; intuearis, non suppeditet, quo autorem omnium Deum admireris, & adores.

311 Nihil exordire, non invocato prius numine. Deus enim, in cuius manu sunt progressus & exitus, optatos eos tribuit iis actibus, quos ab ipso auspicamur.

312 Quicquid aggressurus es, finem spectato: & ubi tu rectum consilium præstiteris, de eventu ne sis sollicitus.

313 Illi fide, in cuius potestate sunt rerum eventus.

314 Quandoquidem religio omnis sita est in intimis pectoris, preces da operam ut intelligas: & cave ne ore tantum permurmures, sed quum oras, totus & animo & mente, & cogitatione, & vultu

in hoc sis, ut omnia secum consentiant,
& excellentissimæ respondeant actioni.

315 Execrantur illum cælestia oracula, qui opus Dei facit negligenter.

316 Si in citharædo turpe est, aliud ipsum ore, aliud fides ejus sonare: multo est turpius, quum Deo psallimus, aliud linguam dicere, aliud animum cogitare.

317 Vota nostra sobria sint, & digna quæ à Deo petantur, & quæ Deus deæ ne stulta illum, aut inepta offendant.

318 Sumpturus cibum, recordare omnipotentia Dei, qui cuncta ex nihilo condidit: sapientia ac benignitatis, qui ea sustinet: mansuetudinis & clementia, qui etiam inimicos suos pascit.

319 Expende quantum illud sit, tot vitis universitatis mundi hujus, tam variam quotidie alimoniam sufficere, conservare omnia, & vindicare ab interitu, quò nutu suo tendunt.

320 Nullam neque hominum, neque angelorum sapientiam non modò hoc non posse præstare, sed nec intelligere.

321 Itaq;, quum scias te illius boni vivere, cogita quàm execrandæ sit ingratitudinis, quàm perditæ temeritatis, audere

dere
jus be
ampli
32
ra, co
cujus
32
troci
qua
suavi
32
cum
tami
se le
32
qui e
bant
aut a
32
tiffin
cam
quar
ram
tisfa
32
prav
lum
dere

dere te cum illo inimicitias exercere, cuius beneficio & voluntate consistis : non amplius, si nolit, futurus.

322 Ad mensam sint casta omnia, pura, cordata, sancta : qualis ille est, inter cuius munera tunc versaris.

323 Omnis detractio, virulentia, atrocitas, crudelitas à mensa arceatur, in qua tu sentis incredibilem Dei erga te suavitatem & clementiam.

324 Quò intolerabilius est, eum te locum asperitate aut odio in fratrem contaminare, ubi tu benignam & largam in te lenitatem percipis.

325 Quod nec gentiles ignorarunt, qui eam ob causam mensæ sacra nomina-
bant læta et festa : ad quam triste aliquid aut atrox dici, fieri nefas erat.

326 Quumq; sis omnipotenti, sapientissimo, largissimo Deo curæ, tu immodicam sustentandi tui curam depone, tanquam bonitati illius diffusus. unicam curam suscipe, quomodo illi placeas, ac satisfacias.

327 Stultissimum est, alimenti causa pravam uilum facinus admittere : & illum offendere, à quo solo alimenta veni-

54 INTRODUCTION

unt: ut eum tibi iratum facias, à quo aliquid contendis impetrare.

328 Præsertim quum non alimentis conservetur vita, sed voluntate Dei, quemadmodum divinis oraculis declaratum est, Non pane hominem vivere, sed verbo Dei.

329 Habemus syngrapham JESU, universorum in cælo & in terra Domini: nihil eorum quæ sunt opus homini, defuturum iis, quæ quæsierint regnum Dei, & justitiam ejus.

330 Tum ex Dei donis, quæ ipse arbitrio suo & largitur & tollit, quum is in te tam benignus fuerit, tu in fratrem tuum, illius filium, malignus ne esto, reputans vos ex æquo esse Dei filios: nec Deum plus tibi debere, quam illi: tantum voluisse te dispensatorem & administratorem esse, & à quo secundum Deum frater tuus peteret.

331 Nihil verius datur Christo, quam quod egenis datur.

332 Sumpto cibo, considera cujus sit sapientiæ, cujus potentia, vitam nostram iis rebus quas edisti sustentare, & ruentem fulcire.

AD SAPIENTIAM. 35

333 Itaque habeas Deo gratiam, non quantam haberes illi, qui tibi pecunia sua cibarium emisset : sed quanta habenda est ei, qui te & cibum ipsum condidit, & cibum propter te, & cibo te sustentat, non vi illius, sed sua.

334 Quum petis quietem, & quum surgis, reminiscere beneficiorum Dei, non in te solum, sed in totum genus hominum, atq; adeò mundum universum.

335 Cogita quantæ sint hostis hominum per licentiam quietis insidiæ, dum homo velut cadaver jacet, impos sui : quò instantius orandus est Christus, ut nos tam imbecillos tueatur.

336 Nec ullo nostro peccato irritandus est custos & præses noster.

337 Et frons & pectus crucis nota exterius muniendum : interius vero piis precibus, & sanctis meditationibus.

338 Ubi jam lectum ingrederis, fac cogites, vnumquenque diem imaginem esse humanæ vitæ : cui succedit nox & somnus, simulacrum mortis expressissimum.

339 Itaq; rogandus est Christus, ut in vita & in morte adsit semper propitius ac favens, illamq; ipsam noctem præbeat nobis placidam atque tranquillam.

340 Nève insomniis terreamur: semperq;, etiam sopitis, ille menti nostræ obversetur. illius solatii recreati ad matutinum tempus, sospites & læti perveniamus, cum pia memoria sanctissimæ mortis ipsius pretii, quo genus humanum redemptum est.

341 Cubile servabis castum mundumq;, ne jus ullum in id inveniat autor ille & caput totius spurcitiei.

342 Signo crucis, & sacra aqua, & invocatione divini numinis, sed in primis sanctis cogitationibus, & statuto custodiendæ pietatis, omnem ab eo diaboli ditionem pelles.

343 De mane surgens commenda te Christo: cui & age gratias, quòd illius ope ac præsidio non es illa ipsa nocte oppressus dolis & invidia immanis hostis.

344 Et quemadmodum de nocte dormiisti, postea evigilasti: sic nostra corpora recordare dormitura per mortem, hinc reddenda vitæ à Christo, quum apparebit

parebit iudex vivorum & mortuorum.

345 Quem supplex obtestare, ut sequentem diem velit ac faciat te in obsequio suo totum consumere, ne quem lædas, neu à quo lædatur tua probitas : sed lectus undiq; ac munitus pietate Christiana, sospes & integer tot evadas retia, tot pedicas, quot per vias omnes & aditus humanos sparsit tetenditq; insidiosus diabolus.

346 Sanctissimam Dei parentem Mariam, & reliquos divos, divalq; venerare, tanquam charos amicos Christi Dei, viventis in secula seculorum.

347 De illorum vita & actis crebrò vel legito, vel audito attentissimus & libentissimè, pio & venerabundo animo, ut tibi ad imitationem profint.

348 De illis sic senti, sic loquere, tanquam non jam hominibus, sed supergressis naturam omnem & fastigium humanum, divinitati proximis & conjunctis.

349 Inter homines verò quum tanta sit cognatio similitudinis in corpore, & toto animo, simusque omnes pari jure in mundum inveci, ad societatem & vitæ communionem facti : ad hanc con-

C

servandam

servandam lex est à natura proclamata, ne quis alteri fecerit, quod sibi factum nolit.

350 Hoc unum instaurator ille naturæ collapsæ suum esse dogma professus est, sed explicatum & illustratum.

351 Nam ut humanam naturam ad similitudinem Dei, quoad ejus fieri potest, sublatam suis omnibus numeris consummaret, non modò mutuum amorem imperavit, sed eorum quoq; qui nos oderunt.

352 Ut simus cælestis patris similes, qui suos quoq; inimicos amat: quod declarat beneficiis illos prosequendo, & quidem maximis, neminem odit.

353 Quid quod hominum ingenium ita fert, ut benevolos in se illos velint: etiam in quos ipsi sunt malevoli.

DE CHARITATE.

354 **S**apientissimus vitæ nostræ magister, nempe & autor, unicum dedit ad vivendum documentum, ut amemus: gnatus vitam nostram, si amemus, fore felicissimam, nec aliis opus esse legibus.

AD SAPIENTIAM. 59

355 Nihil felicius quàm amare. idcirco Deus & angeli felicissimi, qui amant omnia.

356 Infelicius nihil quàm odisse, quo affectu miserissimi sunt diaboli.

357 Verus amor omnia exæquat, ubi is viget, nemo alteri quærit præferri, nemo à dilecto rapere. quum apud se censet, quæ apud illum.

358 Non litem movere fratri charo, ac neq; se unquam injuria putat ab illo affici: ideo nec ultionem meditatur. nemo invidet ei quem amat: nec quisquam malis amici gaudet, nec bonis indolet: contra potius gaudet cum gaudentibus (juxta dictum Apostoli) flet cum flentibus: idq; non fictè aut simulatè, sed ex animo. quoniam amor omnia reddit communia, suaq; esse existimat, quæ sunt ejus quem amat.

359 Documenti hujus solidum & verissimum exemplar oculis nostris ad imitationem propositum sunt Christi actiones.

360 Venit enim Dei filius, non ut verbis modò, sed exemplo vitæ suæ rectam nos doceret vivendi rationem, ut illustra-

60 INTRODUCTION

tis sole illo suo animis nostris, aperte qualis quæque res esset, cerneremus.

361 Primum exercitus per omne genus patientiæ, quantam ostendit animi moderationem, in quanta potentia ! impetitus tot tam gravibus contumeliis, nemini remaledixit : tantum docuit viam Dei, adversam detestatus. vinciri se esse passus, qui mundum evertere vel unico poterat nutu.

362 Calumniam quàm patienter tulit !

363 Deniq; sic gessit sese, ut nemo in eo potentiam noverit, nisi ad juvandum.

364 Rex & dominus universorum, per quem fecit pater hunc mundum, quàm æquè tulit æquari se infimis mortalium ! & propriam sibi domum, & charis suis ministris deesse alimenta !

365 Conditor rectorq; naturæ, malorum naturæ nostræ expers non fuit, elusit, fuit, delassatus fuit, & mæstus. quorsum hæc, nisi ad exemplum nostrum ?

366 Tam amicus pacis, concordie, charitatis, ut nullum vitium magis sit infectatus, quàm superbiam : & quæ illinc oriuntur, arrogantiam, ambitionem, contentionem, dissidia, similitates.

367 O.

AD SAPIENTIAM. 61

367 Ostendens nihil esse cur quis vel ab externis sibi quicquam arroget, vel à corporeis quum sint adventitia & aliena.

368 Nec ab internis, & virtute, quum à Deo dentur: & ob hoc ipsum tolluntur, quòd quis ejusmodi muneribus sese effe- rat, nec fontem atque originem agno- scat: despiciens eos ad quorum utilitatem hæc à Deo accepit.

369 Et ad superbiam infringendam, ne quis tanquam ritè subditus religioni, & servator legis Evangelicæ sibi placeat, audivimus ab eo: Quum omnia quæ vo- bis præcepi feceritis, dicite, servi inutiles sumus.

370 Quanta stultitia est eorum, qui se exactè Christianos gloriantur, & aliis in observanda lege sese anteponunt!

371 Quum nemo de se norit, an vir- tutem habeat: utrum odio Dei an gratia dignus sit: an ille, cui sese præfert, virtu- te sit locupletior: an ascitus & destinatus in consortium cælestium, quum sit ipse miseriis sempiternis assignatus.

372 Idcirco judicium omne de homi- ne homini ademit, cæco & ignaro recess- suum

suum cordis, ad se transtulit scrutatorem pectoris humani.

373 Exteriora enim quæ sola oculus hominis intuetur, infirma & incerta sunt interiorum signa.

374 Non ergo uno congressu, quod nonnulli faciunt temerarii, non centum, non longissimo convictu de ingenio, vitiis, aut virtutibus cujusquam sententiam in totum feras.

375 Longissimæ & obscurissimæ sunt in humano corde latebræ, quæ humana acies in tantam caliginem penetrabit?

376 Et cum Christus universum genus hominum morte sua sibi assuerit, tantoq; precio de servitute diaboli redemerit, nemo ausit contemnere, nemo ludere animam : quam ita Dominus amavit, ut nihil cunctatus sit vitam suam pro illa effundere.

377 Pro universis crucifixus est Dominus, & pro singulis.

378 Nec speres fore Christo rem gratam, si tu oderis, quem ille amat.

379 Hanc vult sibi referri gratiam, ut quemadmodum ipse Dominus nos ser-

AD SAPIENTIAM. 63

ros nequam & pessimè meritos amavit,
ita & nos conservos nostros.

380 Hic inchoavit mutuam hominum
inter se & cum Deo charitatem, hoc est,
humanæ beatitudinis jecit fundamenta,
in cælo absolvit.

381 Hæc est vita & gratia Christi, sa-
pientia humanum ingenium excedens :
æquitate intelligentibus congruens, bo-
nitate cunctos alliciens.

382 Nemo se Christianum esse putet,
nemo se Deo esse charum confidat, si
quem odit : quum Christus nobis homi-
nes omnes commendarit.

383 Hominem tibi à Deo commenda-
tum, si dignus est, ama, quia dignus est
quem ames : si indignus, ama, quia
Deus dignus cui pareas.

384 Non jejunia, non erogatæ opes
omnes in pauperum usum, hominem
Deo gratiosum reddant : sola hoc præ-
stat hominum charitas. hoc nos Aposto-
lus ejus docuit.

385 Nullum videbis hominem, quem
non existimes debere tibi esse fratris ger-
mani loco, ut ejus rebus prosperis gau-
deas,

64 **INTRODUCTIO**

deas, adversis doceas, juvesque quantum
erit opis tuæ.

386 Non natio effectum hunc minu-
at, non civitas, non cognatio, non pro-
fessio, non conditio, non ingenium, unus
est omnium pater Deus : quem tu edoc-
tus à CHRISTO quotidie patrem compel-
las : qui te filium agnoscat, si tu ejus fili-
os fratres agnoveris.

387 Ne sit tibi turpe fratrem illum ha-
bere, quem Deus non dedignatur fili-
um.

388 Pacem & concordiam, & amo-
rem invexit Deus.

389 Partes, & factiones, & privatas
utilitates, cum alienis damnis, sicut etiam
dissidia, rixas, contentiones, bella, dia-
bolus, peritissimus horum artifex.

390 Deus quia vult nos salvos, spargit
benevolentiam : diabolus quia perditos,
inimicitias.

391 Concordia etiam pusilla coales-
cunt : discordia maxima dissipantur.

392 Qui pacem, qui concordiam stu-
dent inter homines vel conciliare, vel
conservare saram testamentam, ii filii Dei vo-
cabuntur, teste CHRISTO : hi verè sunt

paci-

AD SAPIENTIAM. 65

pacifici, de quibus ipse loquitur. qui vero discordias serere, charitatem hominum inter se rescindere, ii filii diaboli.

393 Summum inimicitiarum, quo belluarum feritatem omnium homo superat, bellum : scito rem esse non hominum, sed quod verbum ipsum loquitur, belluarum.

394 Quàm detestatur natura, quæ hominem inermem genuit, ad mansuetudinem & communionem vitæ : averſatur Deus, qui penitus vult et imperat mutuum inter homines omnes charitatem.

395 Nec quisquam homo homini vel bellum facere, vel nocere potest sine scelere.

396 Si quem arbitreris iniquo aut infesto esse in te animo, nullum laborem aut operam refugias, dum illum quacunque ratione lenias, & places tibi.

397 Neque in ea re vel precibus, vel obsequio, vel fortunis parcas, modò tibi gratiam omnium pares, celerem viam ad gratiam Dei.

398 Neminem irriseris, cogitans quod unialicui accidit, posse cuivis accidere. age potius Deo gratias, quòd te extra
cam

66 INTRODUCTION

eam sortem posuerit : & ora, tum tibi ne quid tale accadat, tum illi sic afflicto saltem remedium aliquod, vel æquum animum, & ipse subveni, si potes.

399 Crudelis animi est, alienis malis gaudere, & non miserari communem naturam.

400 Esto hominibus misericors, & consequere à Deo misericordiam.

401 Fortuna & casus humani, sunt omnibus communes, unicuique minantur, unicuique impendent.

402 Hoc amore hominibus debito, nihil existimato posse te facere aptius & congruentius, quàm si maximum bonum, hoc est, virtutem, eis procuraveris: si studueris, ut omnes si potes, utiq; quàm plurimos reddas bonos.

403 Nihil magis amorì dissonum, nihil damnosius aut deterius feceris, quàm si quos malos reddideris vel suasis, vel exemplo, vel ullo alio incitamento.

404 Primum omnium & felicissimum est, si ames etiam odiosus: sed jucundissimum quoq; est, & maximè tutum amari.

405 Nul-

AD SAPIENTIAM. 67

405 Nullæ certiores opes, quàm certæ amicitiz.

406 Nullum potentius satellitium, quàm amici fideles.

407 Solem è mundo tollit, qui è vita amicitiam.

408 Sed vera & solida & duratura amicitia, tantummodo est inter bonos, inter quos facilè amor coalescit.

409 Mali nec inter se amici sunt, nec cum bonis.

410 Ut ameris, certissima est & brevissima per amorem via : nihil enim sic amorem elicit, ut amor.

411 Conciliatur quoq; virtute, quæ natura sua amabilis est, ut vel ignotissimos ad se amandam invitet & trahat.

412 Tum etiam virtutis signis, mansuetudine, modestia, pudore, humanitate, comitate, affabilitate : si nihil vel dixeris, vel feceris, quod arrogantiam, aut insolentiam, aut petulantiam, aut obscenitatem respiciat : omnia sint dulcia, mitia, lenia & pura.

413 Amicitiz venenum, si ames tanquam osurus : & amicum sic habeas, ut putes posse inimicum fieri.

414 Sa-

414 Salutare illud, odi tanquam amaturus.

415 In amicitia nulla fit inimicitiae cogitatio : quem habes amicum, ne credas futurum unquam inimicum : alioqui infirma & fragilis erit amicitia.

416 In qua decet inesse fidem, constantiam, simplicitatem, ut de amico nec ipse suspiceris, nec suspicantibus aut deferentibus aurem accommodes.

417 Vita non est vita suspicacibus aut timidis, sed assidua mors.

418 Ne in alienas vitas inquiras, nec curiosius scruteris quid quisque agat. multae hinc suboriuntur similitudines.

419 Et qui haec faciunt, suorum solent esse incuriosi, alienorum solliciti. Stultum est, alios tam probe nosse, seipsum ignorare.

420 Nec amare tantum homines debes, sed etiam quos æquum est revereri, ac inter eos honestè versari, & cum decore : in quo est officium vitae communis.

421 Ne putes nihil interesse, ubi, cum quibus, apud quos agas.

AD SAPIENTIAM. 69

DE CONVICTU HOMINUM.

422 **S**it tibi inter homines modestia,
& moderatio in universo cor-
pore: & præcipuè in oculis, ac ore toto, à
quo absit species omnis fastidii & con-
temptus, absit gesticulatio & lascivia: se-
renitas illud & quietudo exornent, argu-
mentum animi ad eum modum affecti.

423 Solum humanæ faciei tegumen-
tum decorum in primis & favorabile,
modestia, & verecundia, qua nudis nihil
dici potest fœdius aut detestabilius.

424 Desperanda illius salus, quem de-
sit pudere malefacere.

425 Nec vultus sit in atrocitatem, aut
severitatem nimiam compositus. unde
colligitur sævus & impotens animus.

426 Risus ne sit frequens, aut immo-
deratus, aut cum clamore & concussione
corporis, ne in cachinnum aut risum ex-
eat.

427 Nullam esse rem talem existima,
quæ te tantopere queat exhilarare, ut in-
gentem attollere risum cogat.

428 Sed risus potest esse causa aliqua,
irrisus nulla.

429 Ir-

429 Irridere bona nefas, mala crudelitas, media stultitia, probos impium, improbos lævum, notos immanitas, ignotos dementia, deniq; hominem, inhumanum.

430 Oculi sint quieti, manus ne ludi bundæ, ne gesticulatrices.

431 Nec assuesce quenquam cedere, ex talitro venit ad pugnum, hinc ad fistem & ferrum.

432 Solos bonos vero ac germano honore prosequere, qui ex veneratione animi nascitur.

433 Magistratibus exteriorem honorem exhibe, illisq; audiens esto, etiam si gravia & molesta imperent. hoc enim vult Deus, propter publicam quietem.

434 Divitibus cede, ne irritati tibi & aliis bonis noceant.

435 Seni assurge, reveritus ætatem & rerum usum, prudentiamq; quæ in illa esse solet. Honorationi alienæ non modò paria facito, verumetiam juxta præceptum Apostoli, præverte. Salutantem non reſalutare, nec ſœliciter precanti ſœliciter reprecari, ſi id factum cognoſcas, aut extremæ barbarici eſt, aut incuriæ ſe-

cordiſſi.

AD SAPIENTIAM. 71

cordissimæ. Quàm exiguæ res sunt, & nullius impendii, salutatio, affabilitas, comitas, honor! at quàm magnas amicitias conglutinant exhibitæ, dissolvunt prætermisæ! Quanta est bonarum rerum ignorantia, nolle multorum benevolentiam tantulo redimere! Generosissimè quisque est, & optimè educatus, ita se maximè mitem omnibus & comem præbet: ut fastidium & ferocia ex vilitate sunt, aut hebetudine, aut imperitia, unde in bonas artes eruditio, Humanitas nuncupata est. Ipse si non salutâre, aut resalutâre, negligentia magis adscribito, vel inconsiderantia, quàm contemptui. parum blandè aut honorificè appellatus, seu moribus, seu naturæ attribue non malitiae, vel odio. hisce interpretationibus ac similibus, sanctam tibi ac jucundissimam parabis vitam. quippe omnes diliges, nec à quoquam te offensum arbitrare. Vetus dictum, ut verax, ne suspicax: hoc verbis novum, sententia priscum, Ut quietus, ne suspicax.

436 Neminem contemnere videaris, non vultu, non verbo, non facto aliquo.

437 Si

437 Si inferior es, quis superiorum ferat te contemni abs te? sin major, iritas, & avertis minorem contemptu.

438 Intolerabilis est contemptus, propterea quod nemo videtur sibi tam vili, ut contemptum mereatur.

439 Multi laborant ut à contemptu se vindicent, sed plures ut de contemptu.

440 Nec quisquam tantus est, quem non aliquando fortuna indigere minimis cogat.

441 Præter hæc omnia, nullus est contemptibilis, quem Deus filium dignatur, nisi in hoc Dei iudicium contemnas.

442 Et sæpe quem homines contemptu dignum putant, si perscrutarentur, veneratione & adoratione dignissimum comperirent.

DE VERBIS.

443 **L**inguam dedit Deus hominibus, ut sit instrumentum societatis, et communionis, ad quam natura hominem homini conciliat.

444 Hæc magnorum & bonorum & malorum est causa, prout utaris: Iacobus Apostolus assimilavit eam clavæ navis: frangi sunt illi injiciendi: & cohibendo

AD SAPIENTIAM. 73

hibenda, ne vel aliis noceat, vel sibi ipfi.

445 Nullum est peccati ut facilius instrumentum, ita nec crebrius.

446 Nemini convicium feceris, neminem execreris, nemini noceto, non modò in re, sed nec fama atq; existimatione.

447 In neminem petulantius aut prociacius debaccheris, vel effusius ac immoderatus invehare, etiam laceffitus & læsus: magis enim te & apud Deum, & apud homines cordatos lædes, quàm illum ipsum cui maledicis.

448 Convicium convicio regerere, est lutum luto purgare.

449 Minitari, muliercularum est, nec probarum.

450 Nec sis tam tener, ut verbulis transverbereris.

451 Nec facundiam exerceas caninam. nec disertis laudem affectes in alienam contumeliam, in quem infantem & mutum esse satius est.

452 Alios reprehendere ne sis sollicitus: hoc cura, ne in te sit, quod alii possint meritò taxare.

453 Verum reprehendens ne utare acerbitate, aut atrocitate ulla verborum: fac ut objurgationis amarori aliquid admisceatur dulce, quod plagam leniat, si quam facis.

454 Modò ne fructus pereat reprehensionis, dum rem studes nimium mitigare: neu in assentationem prolabaris.

455 Assentatio deforme vitium. turpe illi, qui dicit: perniciosum ei, qui audit.

456 Nec putes rem ullam esse tantam, ut a recto & vero propter eam sustineas deflectere: non hoc abs te opes, non ulla necessitudines, non preces, non minæ, non mortis metus, & certum periculum extorqueant.

457 Sic tibi & auctoritatem parabis, & fidem, ut oracula putentur esse, quacunq; dicas. aliter despiciaris, & indignissimus judicaberis, qui vel audiare.

458 Sermone uitor modesto, civili, comi: non aspero, non rusticano, vel imperito, sed nec accurato aut affectato nimis. ne, quum loquendum sit ut intelligamur, sermoni tuo interprete sit opus.

AD SAPIENTIAM. 75

459 Nec contumeliosum usurpes sermonem, aut reprehensorium, aut rigidum, sed neq; blandum, aut fractum, aut adulatorium.

460 Est quiddam mediocre, quod nec suam dignitatem abjicit, nec alienam tollit.

461 Lascivia & spurcities à sermone extirpanda, ut à cibus venenum.

462 Nec celeritatem in loquendo nimiam suscipias, nec cogitationem prævertant verba: nec respondeas, antequam qua de re agatur plene intellexeris: & quid ille cui respondes, dixerit, senserisque.

463 Rarissimum debet esse illud Ciceronis, Quicquid in buccam: & merito soli Attico dictum, ac nescio an usquam admittendum, quum inter amicos cavendum sit, ne quid dicamus, quod amicitiam dirimat aut lædat.

464 Quam turpe illud & periculosum, Lingua quò vadis?

465 CHRISTUS Dominus noster, sciens ex loquacitate plurima eriri mala, & illa in primis quæ pugnant cum capite legis suæ, rixas, discordias, simulates:

466 Ad circumspectionem loquendi interminatus est : De omni verbo otioso, quod homines fuerint loquuti, reddi-
turos eos rationem in disquisitione illa mundi.

467 Idcirco Psalmista inquit : Pone custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis.

468 Ne sis in sermone immodicus, ac ne multus quidem : nè ve audiri velis solus. est enim in loquendo vicissitudo : etiam si cum imperitissimis agas, aut vilissimis. sed nec adeò rarus, aut tardus, ut ipse te auscultare existimeris, idq; facere, quòd singula tua verba singula tibi rose videantur.

469 Inter prudentes præstat audire, quàm loqui. sed est locus ubi tacere tam est vitium, quàm loqui quando non oportet. Nulla voluptas est tanta, quæ comparari queat colloquio prudentis hominis ac disert.

470 Ne sis nimius percontator : est enim molestum & odiosum. Noris & illud Horatii, Percontatorem fugito, nam garrulus idem est.

AD SAPIENTIAM. 77

471 In differendo ne sis contentiosus, aut pertinax : si verum audias, hoc pro-
tinus silentio reverere, illiq; tanquam di-
vinæ rei assurgito.

472 Sin non audias, nihilo minus
concede hoc vel amico, vel modestiæ
tux : præsertim ubi nullum neq; probi
mores detrimentum accipiunt, neq; pie-
tas.

473 Supervacanea est contentio, si
non adsit proficiendi spes.

474 Arrogantiam, aut jactantiam,
aut superbam & fastidiosam auctoritatem
non ferunt homines, ne in maximis qui-
dem viris, & omnem laudem meritis.

475 Ne verbis quod scis ostentes, sed
rebus te ostende scire.

476 Nec quicquid est jucundum tibi
dicenti, idem credideris esse aliis audien-
tibus.

477 Cave ne quid facias, quod, se-
curus non sis, nisi celetur : sed si fecisse
contingat, nemini detexeris, quod ta-
ceri vis, prior ipse taceas : sin detectu-
rus es, vide etiam atq; etiam cui. Arca-
num quid, aut celandum, maximè ami-
co quum committis, cave ne jocum ad-
misceas,

78 INTRODUCTION

misceas, ne ille jocum ut referat, occultum retegat.

478 Tibi verò arcanum creditum, accuratius & fidelius custodi, quàm depositam pecuniam.

479 Nihil erit in humana vita tutum, si tollatur secretorum fides.

480 Si quid promiseris, præsta, etiam si res sit ardua in primis, & difficilis, saltem ut obligatam alteri tuam fidem solvas.

481 Si quid tibi sit promissum, ne exigas : acrior semper in te iudex, quàm in alios.

482 Existimare decet te, homines habere sensum, rationem, mentem, iudicium : ne speres te illis posse persuadere, malefacta esse benefacta, aut contrà. nec falli posse rebus simulatis, tectis, fucatis, adumbratis : quæ tandem produnt se, & fiunt tantò fœdiores ac invisiores, quantò prius occultiores fuerant.

483 Infestis enim animis accipimus ea, quibus sumus decepti.

484 Ideo consultius est omnia esse aperta, nuda, simplicia.

AD SAPIENTIAM. 79

485 Nam etsi aliquando veritas initio odiosa sit, deinceps tamen nihil est amabilius aut gratius.

486 Laborat aliquando veritas, nunquam opprimitur.

487 Nec mendacii utilitas solida est, ac diuturna : nec veritatis damnum diu nocet.

488 A mendacio tanquam corruptela quadam abhorreto : nihil est enim humane conditioni abjectius, ut quod illam procul à Deo separat, diabolo similem ac mancipium facit.

489 Deinde seu tardè, seu celeriter mendacium deprehenditur, vertiturq; mentienti in turpem ignominiam.

490 Quid despectius aut vilius mendace !

491 Si mendacem te norint, nemo credet tibi, etiam si affirmes verissima.

492 Contrà si veracem, majorem habebit fidem nutus tuus, quam aliorum sanctissimum jusjurandum.

493 Si non vis loqui repugnantia, si vis inesse verbis tuis constantiam, nihil opus est memoria, aut arte alia, quam ut dicas semper quod credis verum esse.

494 Verum vero consentiens, falsum nec vero, nec falso.

495 Sed si vis in opinione tua verum inesse, ne facile credas nisi comperta, vel magnam veri faciem præ se ferentia.

496 Neu sis suspicax. unde illud sapienter dictum : Si vis esse verax, suspicax non eris.

497 Miserum illum, qui id egit, unde extricare se non potest, nisi per mendacium.

498 Jurare ne consuecas. Sapiens enim ait : Vir multum jurans replebitur iniquitate, & non recedet à domo ejus plaga.

499 Et Dominus in Evangelio suo vertat nos penitus jurare : tantum affirmare, ita est : aut negare, non est.

500 Magna est Dei reverentia, non illum passim, aut facile testem adducere. non hoc debet, nisi ab invito & coacto fieri.

501 Qui facile in seriis jurat, in jocos jurabit : qui in jocos, et in mendacio.

502 Si qui tibi credituri sunt, æquè injurato credent, ut jurato : si non credituri,

diuri.
rentu

503

ex cis
ignot

50

os, a

mo e

50

igno

in u

cum

5

omn

alio

obl

alii

ben

op

fid

502

tar

de

pr

AD SAPIENTIAM. 81

diuri, magis etiam si jurejurando aver-
tentur.

QUOMODO HOMINIBUS
UTENDUM.

103 **I**nter homines est aliquod faci-
endum discrimen. Sunt enim
ex eis alii domestici, alii noti tantum, alii
ignoti.

104 Domesticos voco, consanguine-
os, affines, et quibuscum in eadem do-
mo et familia degis.

105 Omnes sunt diligendi, etiam in
ignotos talem te ostendes, ut sentiant te
in universum toti generi humano ami-
cum esse : omnibusq; bene cupere.

106 Non tamen te eundem præstabis
omnibus, ut lineam albam in albo saxo.
alios adhibebis consiliis, aliis parebis et
oblequere, alios revereberis ac coles,
aliis gratiam referes, si quod ab eis tuleris
beneficium : et iis potissimum, quorum
opera usus es utili tibi, aut diligenti, aut
fidei.

107 In quo animus pro opere compu-
tandus est, non in multo pejore loco vi-
deatur esse qui conatus est, qui voluit
prodesse, quam qui profuit.

508 Operam si accepisti, ne sis minus de reddendo et compenlando sollicitus, quàm si pecunias mutuas.

509 Nec putes minus esse operam dedisse, duntaxat honestam, et à sincero profectam, quàm pecuniam. quin hoc majus, quo cuique corpus quàm externa charius debet esse. Ne expectes, dum necessitates ad te suas familiaris deferat: tu illas odorare, et eis ultrò subvenias. Honestis precibus occurre: et antequàm oreris exorare.

510 Parentes non amabis solum, sed secundum Deum unicè venerabere: illorum iussis tanquam divinis imperiis obtemperabis.

511 Persuasus id quod res habet, illos vicem tibi referre in terris Dei, nec te vel chariorem cuiquam esse, vel majori curæ.

512 His proximi sunt præceptores, pædonomi, tutores, deniq; quibus commendata est morum tuorum cura, qui nihil est in homine pretiosius, aut præstabilius.

513 Istos velut alteros parentes amare et reverere, his modestè, imò cum ala-

citate

AD SAPIENTIAM. 83

ritate quadam pare, reputans quæcun-
que præcipiunt, non ad sua illos referre
commoda, sed ad tua.

514 Quod quum ita sit, pessimam tu
illis gratiam redderes, si ubi ipsi commo-
dis tuis intentissimi sunt, tu eis odium
aut contumaciam pro tali beneficio re-
poneres.

515 Crede te illi esse charum, à quo
amicè reprehenderis.

516 Nec unquam reprehensionem
obesse, vel inimici. nam si vera objicit,
ostendit quod emendemus: si falsa,
quod vitemus. ita semper vel meliores
reddit, vel cautiore.

517 Quos familiares tibi facturus es,
explora prius, quibus sint moribus, et
quemadmodum se cum aliis amicis ges-
serint, ne te postea necessitudinis præni-
teat.

518 Ne familiaris illi fias, cujus fami-
liaritatem bonos vides aversari.

Eos etiam vitæ, qui non te amabunt,
sed tua: quales sunt parasiti, et quorum
consuetudine ac tanquam affricu vel
pejor fies, vel labem aut periculum con-
trahes. illos quoq; qui amicis feliciori-
bus

bus invident : tum qui jocorum studiosi, nihil pensi habent, in vitam : et maximè arcana amicorum ludere, ac dicta dicere : aut innata loquacitate reticenda cum primis effutiunt. sed illos potissimum, qui ob levem rixulam gravissimas inimicitias cum charissimis suscipiunt, acriusq; in eos ulciscuntur, quos aliquando amarunt, quàm quos semper oderunt, barbarica quadam persuasione, minus ferendam esse injuriam quæ sit ab amico, quàm quæ ab inimico. in quo se ostendunt, nunquam amasse : alioqui non putarent se tam citò læsos. Ejusmodi præstat inimicos, aut certè ignotos habere, quàm amicos.

§ 19 Esto in admittendis ad familiaritatem cunctantior, in retinendis semel admissis constantior.

§ 20 Familiares elige, non placituros tantùm, sed et profuturos : non eos qui omnia loquuntur ad gratiam, sed qui ad commodum, nec qui suaviter assentantur, sed qui verè admonebunt.

§ 21 Si consueveris assentatoribus delectari, nunquam verum audies.

AD SAPIENTIAM. 85

522 Ex bestiis exitiabiles maximè, inter feras invidia, inter mansuetas adulationo.

523 Quàm amanda sapientia et virtus, tam execranda assentatio, quæ impedit ne illuc perveniamus, dum suadet jam pervenisse : tam diligenda recta admonitio, quæ illuc provehit, dum quantum superfit, et quemadmodum conficiendum sit, docet.

524 Si reprehendi fers ægrè, reprehendenda ne feceris.

525 Miserum illum, qui admonitorem, cùm eger, non habet.

526 Malorum hominum consuetudinem non secus atq; ictos peste devita: utrinq; enim metuendum contagium.

527 Nisi talis sis, qui confidas te posse illos meliores reddere.

528 Sed huic fiduciæ non est nimis fidendum, præsertim quoniam natura nostra in malum fertur prona : ad virtutem autem acclivis est atq; ardua semita.

529 Explora et ipse qui sis, quo loco, qua conditione : nec putes rem ullam esse tantam, ob quam tibi plus quàm cæteris liceat.

86 INTRODUCTION

530 Quò tibi plus concedente more licet, hoc minus retrahente moderatio-
ne libeat.

531 In minores præbe te comem, in
maiores reverentem, in pares facilem ac
tractabilem.

532 Sic ut vitiosis semper durus, ri-
gidus, inexorabilis.

533 A potentioribus contemni te, ne
iniquè accipias : potiusq; id crede fortu-
næ vitio fieri, quàm hominis.

534 Si quid a minore profisciscatur,
quod tibi parum placeat, cogita non id
protinus contumeliam esse, sed liberta-
tem.

535 Te etiam nimis esse delicatum,
cui leves titillationes, grandes videantur
esse plagæ.

536 Nec oportet existimes te solum
esse hominem, reliquos pecudes, quibus
nec mutire liceat. homo es, vive æquo
cum reliquis hominibus jure.

537 Imò verò si sapientior es, si me-
lior, hoc indulge, hoc concede magis
de jure tuo cæteris : tanquam imperiti-
oribus, aut imbecillioribus. tibi verò
minus velis ignosci, cui tantum robur
sapientia et virtus attulere.

538

538
stulas
affecti
vulgu
539
decipi
stanti
sapien
les, S
54
tis eff
rum
sum.
54
iram
vilis :
tibus
54
facia
quis
lud e
mun
acce
54
cupi
tu d

538 Si virtute non excellis, cur potius videri aliis potior? si excellis, cur affectibus moderandis non plus quam vulgus præstas?

539 Injuriam accipere, quam facere, decipi, quam decipere, satius et præstantius. quod nec humana ignoravit sapientia, ut Socrates, Plato, Aristoteles, Seneca.

540 Memineris humanæ imbecillitatis esse falli, errare: ne te graviter aliorum delicta offendant, præsertim adversum.

541 Ignoscere, generosi pectoris: iram retinere, atrocis, sævi, degeneris, vilis: quod et natura in mutis animalibus ostendit.

542 Quamq; Deus nihil vel crebrius faciat, vel libentius quam ignoscere, quis est tam demens, qui negare possit illud esse pulcherrimum atq; excellentissimum, quo tam propè ad naturam illam accedimus summi et præpotentis Dei?

543 Eris in homines talis, qualem cupis Christum erga te.

544 Et est profectò æquum, ut eam tu des hominibus veniam, qua in eisdem delictis,

88 INTRODUCTION

delictis, aut aliis non paulo levioribus ipse eges.

545 Nulla oratio præstantior, aut efficacior apud Deum illa, quam edocti sumus ab ejus filio Christo Domino: quæ idcirco Dominica nominatur.

546 At illam non potes verè ac puro animo dicere, nisi toto pectore homini condonaris quicquid ipse condonari tibi à Deo petis.

547 Hac lege remittitur nobis ingens debitum, si nos exiguum remittamus.

548 Quicquid unquam homo in hominem peccavit, minutissima pars est ejus, quod quivis hominum singulis momentis in Deum peccat. nimirum tantum, quanto major et excelsior est homine Deus.

549 Si cui es iratus, fac juxta monitum Apostoli, ne sol occidat super iram tuam.

550 Concessurus cubitum, omnes ex animo rixas, iras, offensiones, cupiditates, sollicitudines depone, ut composito et tranquillo animo placidissimæ te quieti tradas.

551 Cui semel ignoveris, cura ut ille sentiat bona fide id esse actum, ut nec ip-

AD SAPIENTIAM. 89

injuriarum memineris, et experiatur
amicum, si qua in re juvare aut com-
modare illi potes.

352 Affectus injuria, cave ne ultio-
nem tuis manibus de quoquam sumas,
nec eam ulli mortalium mandes. non est
tibi jus in servum alienum imò in conser-
vum tuum Domino tuo injuriam facis,
si non illi cognitionem relinquis de con-
servo tuo.

353 Atqui Deus est omnium Domi-
nus, universi sumus ejus servi. sit satis,
requæstum: ac ne queraris quidem. o-
culus Domini singula intuetur: et juxta
sacrum verbum, ipse novit et facientem
injuriam, et patientem.

354 Idcirco sic ipse omnibus edicit:
Mihi vindictam: et ego retribuam.

355 Nam quum in animo sit injuria,
non in facto, solus Deus scit, qui fuerit
animus, et quod ei debetur supplicium.

356 Plerumque putamus eam esse in-
juriam, quæ non est: ut sunt nobis af-
fectus nostri nimis chari, qui non sinunt
nos singula ritè examinare, sed ad judi-
candum transversos vi sua rapiunt.

Q U O:

QUOMODO SE QUISQUE GE-
RET ERGA SEIPSUM.

557 **C**onvenit te non charum modò
esse tibi ipsi, sed etiam vene-
rabilem præbere, ut pudeat te tui ipsius
aliquid facturi vel ineptè, vel impruden-
ter, vel impudenter, scèdè, flagitiosè, sce-
leratè, nefariè, impiè.

558 Pluris facias iudicium conscien-
tiæ tuæ quàm voces omnes ingentis mul-
titudinis, quæ imperita et stulta est, ig-
nota temerè ut probat, sic et damnat.

559 Conscientia est, quæ turbata ma-
ximos affert animo cruciatus: tranquil-
la, maximam beatitudinem: cui nullæ
opes, nulla possunt regna comparari.

560 Hoc est quod Dominus in Evan-
gelio pollicetur suis, multo plura etiam
in hac vita recepturos eos, quàm quæ
pro se repudiarint.

561 Fama nec profutura malo, nec
læsa bona.

562 Mortuus quid plus referes de fa-
ma, quàm pictura Apellis laudata? aut
equus in Olympia victor? nec vivo qui-
dem prodest, si eam ignorat. si novit, ni-
hil

adfe
at, inli
563
luratur
num in
eq; hu
dmod
a, quo
xperi
us ter
enim m
acci se
parere
564
tum si
565
tum ef
566
dunt,
duplic
rever
56
quam
id sp
fuz h
fa eff
tu co

GE. **¶** adfert aliud, nisi ut sapiens contem-
nat, insipiens sibi magis placeat.

modò **563** Conscientia verum et solidum et
vene- loraturum reddit testimonium, pluri-
ipsum num in illo Dei judicio valiturum, vi-
tuden- q; hujus magna est magistra. Et quem-
se, see- admodum scitè ille dixit, murus a hene-
a, quo et tuti agimus inter innumera vi-
pericula, et securi: nec ullus est tan-
s mul- tus terror, qui eum commoveat. est
st, ig- enim mente defixus Deo, illiq; fidit uni,
at. ac ei se novit peculiari esse curæ, cui scit
ta ma- parere universa.

inquil- **564** Turpe est aliis notum esse, igno-
nulla tum sibi.

ri. **565** An non tibi sufficit: te et tibi no-
Evan- tum esse, et (quod maximum est) Deo?

etiam **566** Qui tamen nominis curam abji-
a quæ ciunt, ut audacius et securius peccent, ii
s, nec dupliciter sunt mali, quod nec homines
reverentur, nec Deum.

de fa- **567** Et in conscientiam injurii sunt,
? aut quam derident ac deludunt, tanquam ob
qui- id spreverint famam, ut se conscientia
it, ni- suæ liberius vendicarent quæ hac de cau-
hil sa effusius delinquit, quod jam nullo me-
tu coercetur.

568 Hoc est amare se, conari, laborare, magnis precibus à Deo petere ac contendere, ut excellentissima nostri patri ornata atq; exulta sit veris germanitq; ornamentis, nempe religione.

569 Non is amat se, qui opes, qui honores amat, qui voluptates, deniq; quaecunque sive extrinsecus sunt, sive in corpore: quum potissima hominis pars sit mens.

570 Nec amat se, qui ignoratione sui seipsum fallit, vel falli se ab aliis patitur: interdum gaudet, quum ea sibi persuadet inesse bona, quæ nulla insunt.

571 Hic non est in homine amor sui, quum ipse sit animus: sed amor corporis inconsultus, cæcus, ferus, perniciosus, sibi et aliis.

572 Quem non injuria caput esse ac originem malorum omnium Socrates pronuntiavit. quippe tollit charitatem mutuam, unde in genere humano mala omnia nascuntur.

573 Nimirum qui se hoc modo amat, is nec alium amat, nec ab alio amatur.

574 Superbus mitibus discors, superbis multo etiam magis.

575 Servator noster brevi declarat
documento, quid sit amare se, quid o-
disse. Qui odit, inquit, animam suam,
nihil illi in rebus istis fortuitis aut peritu-
ris indulgendo, is verè amat eam, et sal-
vum cupit: qui verò amat indulgendo,
perdit, is vult perditam.

576 Laborem pro æterno et cælesti
premio, quis nisi amens refugiat? quum
hec caduca hæc et fragilia citra laborem
acquirantur.

577 Hæc est lex eorum quibus pater
est Adam, ut laborent: hæc eorum exe-
cratio, quibus mater Eva, ut affligantur.

578 Quanto præstat anniti ut maxi-
ma merces opera nostra quærat: quam
exigua, vilis, et evanida, atq; hinc sem-
piternus cruciatus et mœror!

579 Quid quod facilius et tutius, et
securius, ac proinde jucundius leviusque
est bene agere: quum peccatum timoris
et solitudinis sit plenum?

580 Peccatum hominis mors: ut ju-
gulare se ipsum videatur, quisquis pec-
cat. abducit enim se à Deo, vita nostra:
et à quiete conscientiae suæ, qua nihil est
beatius.

581 Peccati sordes ablues lacrymis, 587
pœnitentia, et invocatione divinæ cle- ait, ill
mentia, multum huic confusus. in tenta

582 Occasio omnis peccandi, et cau- lo infir
sa, intentissima cura vitanda est. Sapi- 588
ens ait: Qui amat periculum, peribit in nam i
co. ncti, i

583 Et imminet semper occasioni suæ adorm
diabolus, per quem nunquam nobis licet pccitas,
securis agere. cum qu

584 Semper est cum eo belligerari, flu
dum, ut verè Job dixerit: Militia est vi- pes nos
ta hominis super terram. musq

585 Et quum sit hostis tam potens, quò fin
robustus, vafer, tam calidus, veteranus, quando
exercitatus, tot vires habeat, tot stratage- mahem
mata: nulla ratione, aut arte, aut vi no- tesauri
stra propria possemus pares illi, nedum cotidie
superiores è conflictu excedere: idcirco h, nun
diffili nostris copiis, ad Deum accurren- in op
dum est, ad opem implorandam. mus

586 Hac causa Dominus ac magister huius pl
noster suis illud subinde præcipit, orent, optin
et religiosis affectibus à patre omnium neque
petant, ne in tentationem ducantur, hoc petaten
est in prælium, quo manus cum diabolo nullu
conferant. a pulc

ymis, 587 Et in oratione, quam ipse nos do-
ce cleat, illa est coronis, Et ne nos inducas
tentationem, sed libera nos à pravo
et cauto infidiatore.

Sapi- 588 Sic ergo agamus semper, tan-
tibus nam in acie armati: vigilantes, ac-
tenti, intenti, occasionibus nostris non
ni suz dormientes. et quum tanta sit vitæ fu-
is licet peritas, in tanta incertitate, ut ne crasti-
um quidem possit sibi quisquam polli-
peran-eri, stultum est et periculosissimum, si
est vi-tes nostras in longum tendamus, diffi-
musq; nos adornare futuro itineri,
otens, quò singulis momentis vocamur, inscii
anus, quando (velimus nolimus) in illud per-
atage-mur. Quam ob rem paremus nobis
vi no-tesaurum ad futuram vitam, cui aliquid
edum quotidie accrescat, quo instructi et con-
circo si, nunquam per segnitiam aut secordi-
arren- inopinantes opprimamur, aut disce-
mus mœsti, sed parati abire, et vitæ
gister, lius pleni, agentes præ nobis magnam
rent, optimam spem vitæ, innocenter san-
nium neque transactæ per fidem filii Dei et
hoc statem, quam nos edocuit, quo mune-
bolo nullum potuit homini à Deo majus
pulchrius dari: quo Deum nosci-
mus,

mus, et quantum effici à mortali potest, æmulamur, sequimur, consequimur.

589 Sine hoc quid est homo aliud quàm immortale pecus? **A**

590 Ut unus dies humanæ vitæ præferendus est longissimæ ætati corvi, aut cervi: ita dies unus ex religione actus, hoc est, divinæ vitæ, toti æternitati sine religione anteponendus. **S**

591 Hæc est vita æterna, inquit Christus dominus, ut agnoscamus patrem, quem ille misit JESUM Christum. **2 P**

592 Hic est cursus absolutæ sapientiæ, cujus primus gradus est nosse se, postremus nosse Deum. **Hæc**

Regi seculorum immortalis et invisibilis, soli Deo honor et gloria. **alio quod**

BRUGIS 1524.

potest,
ur.

aliud

e pr-

vi, au

actus,

ti sine

t Chri-

rem, re

sapient-

osse se,

invisibi-

TEL

E

qua :

A T E L L I T I U M.

COPUS *vite, Christus.*

Sit hoc primum symbolum;
tanquam felix auspiciū cæ-
terorum : quo monemur, om-
nia referenda in Christum et in eum diri-
genda, ut jaculantium sagittas in scopum.

2 Pax Christi.

Hæc est, quæ in totum hominem pla-
cidissimam concordiam et quietem inve-
hit, ne quid in ipso tumultuetur : ne cum
alio quopiam intus aut foris pugnet, vel
dissentiat.

3 Murus æneus sana conscientia.

Impenetrabilis est enim, et qui maxi-
mè hominem tutatur, ex Horatio :

Hic murus æbeneus esto,

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

4 Felicitas unica, intus nil strepere.

Fons humanæ felicitatis et miseriæ in
animo est, qui si tranquillus sit, suavissi-
mè agimus : sin commoveatur, insuavissi-
mè. ut si fons turbetur, cœnosa est a-

qua: si quiescat, liquida, et gustui grata.

5 *Bonis omnia in bonum.*

Homo probus et sapiens, quæcunq; siue bona contingant, siue mala, ad suam utilitatem vertit, dexteritate sapientie. Deus etiam omnia quæ dat charis sibi, convertit in salutis instrumentum: sicut Paulus inquit, Diligentibus Deum omnia redeunt in bona.

6 *Suspicionibus securis.*

Non indulgendum suspicionibus: non leviter avertendæ, sed securibus sunt rescindendæ.

7 *Virtus instar omnium.*

Nulla enim re ad bene vivendum indiget qui eam habet, quod Stoici senserunt: et id sentire Christianos magis decet.

8 *Virtus citra fortunam valida.*

Et hoc ex Stoicis, et Christianis.

9 *Tibicen fortuna virtus.*

Infirma sunt sine virtute, quæcunq; vel exterius contingunt, vel corpori: ideo sustentaculum fortunæ est virtus. hoc est enim in ædificiis tibicen.

10 *Sanus intus et exterius.*

Juve.

Juve.
fit m

11

Hora

st patie
contra

lique i
nur, a

12

Insu

maxim

et Cice

13

Sapi

divinar

et vi

bris de

14

Insp

15

Hab

a mu

Nam

porte

centur

ditate

16

Juvenalis, ex Socrate: Orandum est,
ut sit mens sana in corpore sano.

11 *Antidotum vitæ patientia.*

Horatius, Cuius dolori remedium
est patientia. hoc est verum antidotum
contra tot venena vitæ hujus, quibus un-
ique intrinsecus et extrinsecus invadi-
mur, ac urgemur.

12 *Sal vitæ, amicitia.*

Insula est enim vita sine amicitia, et
maxima quæq; oblectamenta insuavia,
ut Cicero in Lælio declarat.

13 *Oculus vitæ, sapientia.*

Sapientia est rerum humanarum et
divinarum notitia, qua sublata, cæca
esset vita nostra, et in densissimis tene-
bris destituta.

14 *In virtute oculi, et manus.*

Inspicienda enim virtus, et agenda.

15 *Multi nimium, nemo satis.*

Habent, intellige. ex Seneca: Fortu-
ta multis nimium dedit, nemini satis.
Nam multi quum plus quam sufficit, aut
oportet possideant, nondum tamen vi-
dentur sibi habere satis: quod ad cupi-
ditatem vivunt, quæ insatiabilis est.

16 *Satis hoc contento.*

99 JOAN. LOD. VIVIS

Nihil tam exiguum, quod non suffi-
ciat ei, qui amplius non requirit.

17 *Satis relicturo.*

Quid juvat tam multa congerere, aut
tam anxie custodire : quum velimus no-
limus relinquenda sint ?

18 *Intus quam exterius formosior.*

Vera pulchritudo est in animo : idcir-
co Stoici solum sapientem vocabant pul-
chrum. Cicero 3. de Fin. et Socrates
apud Platonem in Alcibiade de votis,
optabat, ut intus pulcher efficeretur.

19 *Intus quàm exterius ornatior.*

Ornamenta interiora sunt virtutes, e-
ruditio, acumen : quæ excellentiora
sunt vestimentis, aut forma corporis.

20 *Harmonia interna.*

Ut nihil ab alio dissonet, sed sit con-
centus in animo dulcissimus, hanc ve-
ram esse musicam dicebat Socrates.

21 *Velle instar omnium.*

Apud Deum sufficit velle. et gentiliū
sunt illa celebrata : Si desunt vires, ta-
men est laudanda voluntas. et, Volun-
tas pro facultate.

22 *Natura quis pauper.*

Nuſi

Nu
ſc en
ut an
putet
neo,
ſtis,
et aq
23
N
quæ
runt
aliqu
non
Ita ſi
nec
nec a
2
N
um
reve
das,
2
V
dem
tur
enti
ex C

Nulli potest deesse, quo se sustentet :
sic enim providit natura, ut facile suppe-
at animantibus alimonia, modò ne quis
putet se non posse vivere sine pane filigi-
neo, et pisciculis ex mari Ægeò adve-
ctis, aut aviculis multo parandis. panis
et aqua vitæ sufficit, interim solum olus.

23 *Opinione quis dives?*

Nemo est humanis opinionibus dives:
quæ in immensum nostros usus auxe-
runt, ut nemo tam habeat multa, cui non
aliquid deesse videatur. quo fit, ut dives
non sit, quum aliquid requirit amplius.
Ita si errorem communem recipimus, et
nec sua opinione quisquam erit dives,
nec aliena.

24 *Nec malum, nec frontem.*

Nec mali quid feceris, reveritus De-
um : nec quod malum esse existimetur,
reveritus homines : tum ne alios offen-
das, aut exemplo sis ad malum.

25 *Sapiens solus longævus.*

Vita enim stultorum non est vita. ea-
demum est vita, quæ per sapientiam agi-
tur : ita præferendus est dies unus sapi-
entis, longissimæ æternitati stultorum.
ex Cicerone 5. Tuscul. quæstionum.

26 *Nocere promptum, ut pessimum.*

27 *Prodesse abstrusum, ut optimum.*

Nihil est tam imbecillum, aut tenue, quod non possit aliquà nocere: sed prodesse difficillimum: non est hoc cujvis. et nocere pessimum, nempe diabolicum: prodesse verò, utpote divinum, præstantissimum. idcirco nemo explicare debet vires suas nocendo, quum aranei morsus possit hominem necare: sed juvando, quod rarum est, et pulcherri-
mum, divinæq; naturæ cognatum.

28 *Pauper egens, non carens.*

Non est pauper, qui caret: sed qui eget, qui desiderat. Socrates forum ingre-
sus, Quàm multis ego, inquit, non egeo!

29 *Alienis lacrymis cautior.*

30 *Alieno risu latior.*

Non est gaudendum alienis malis, sed danda opera, ut illis fiamus cautiores, ne in illorum causam incidamus: nec invidendum alienæ lætitiæ, sed gaudendum tanquam si tibi contigisset.

31 *Cor canum in juvenili corpore.*

Ut sit prudentia senilis in juvena. Cor enim sedes est ingenii et mentis, unde cordati homines.

32 *Pedica nimia fiducia.*

Deci-

Decipitur facilè, quisquis nimium fi-
dit aliis, sed potissimum, qui sibi ipse,
ne virtuti quidem suæ: unde facilè na-
scitur arrogantia, et vanitas, quæ sæpis-
simè virtutibus succrescit.

33 *Columbi oculus in serpentino corde.*

Hoc ex Evangelio: Estote prudentes
ut serpentes, et simplices ut columbæ.
Decet enim nos corde sapere, sed oculo
in judicando uti minime maligno, aut
vafro.

34 *Oculus in sceptro.*

Nulla virtus magis decet principem,
quàm prudentia: quid enim aliud est
potentia in stulto, quàm gladius in ma-
nu furentis? Istud sumptum ex Hiero-
glyphicis Ægyptiorum.

35 *In virtute delphinus.*

Narrant nullum animalium celerius
esse delphino. Admonemur, non debe-
re nos differre bene agere: sed uti in eo
aggrediendo magna celeritate.

36 *In ultione Callipedes.*

Suetonius in Tiberio refert, hunc seu
hominem, seu animans aliud, quum di-
cem totum se commoverit, non promo-
vere tamen cubitum unum, ut tarditas

illa in proverbium venerit. Significat
symbolum, lentissimos debere nos esse
in ulciscendo.

37 *Temporis minister.*

Allusio ad vetus oraculum, Tempori
pare: de quo Plato, et Cicero, et Seneca.
Accommodare se debet unusquisque
tempori, nec speret coacturum se tem-
pora, ut suis rebus serviant. ipse potius
præsentis rerum statui subserviat.

38 *Tempori parcus dispensator.*

Et istud vetus, Tempori parce. Nihil
carius debet nobis esse. quippe nihil est
aliud tempus, quàm vita, quam unus-
quisque tantum se amare proficitur,
quum nullius rei magis sit prodigus,
quàm temporis. Seneca de brevitate vi-
tæ eodem spectat.

39 *Magno vendendum tempus.*

40 *Gloria Crocodilus.*

Animal est in Nilo, amne Ægypti,
cujus hanc ferunt naturam, ut perse-
quentes fugiat, fugientes persequatur,
sic gloria quærentes fugit, negligentes
sequitur. Sallustius de Catone: Quò mi-
nus gloriam petebat, hoc eam magis as-
spicebatur.

41 *Hemerobii vana gloria.*

Aristoteles scribit, ad Hippanim Scythiae fluvium nasci bestiolas, quæ ad perendinum diem nunquam perveniunt, quæ hac de causa dicuntur *ionurgides* et *quigōsai* quasi diariæ: sic inanis gloria diu extinguitur, nec diuturna esse potest.

42 *Disce vivere.*43 *Disce mori.*

Utrunque ex æquo discendum, et rectè vivere, et rectè mori. nemo rectè moritur, qui non rectè vixerit. hoc est totius vitæ exercitium, ut bene vivamus, nec iniquo moriamur animo.

44 *Vive ut post vivas.*

Sic est hæc vivendum, ut ad alteram perveniamus meliorem, atque adeò veram vitam. Nam præsens vita, quid aliud est quam peregrinatio?

45 *Virtus exercetur, non perit.*46 *Generosa virtus flatu accenditur.*47 *Virtus inimicitiis fortuna crescit.*

Eodem pertinent, Virtutem majorem fieri adversis, tanquam materia suorum incrementorum. Medium referri potest,

E s

vel

vel ad flatum iratæ fortunæ, vel ad laudem.

48 *Extorquet quies.*

Nullum imperium gravius, aut potentius quieto, in quo inest plus auctoritatis et majestatis, quàm in vehementi et turbulento. Tale describit Virg. 1. *Æneidos*: Ac veluti magno in populo, et Claudianus de consulatu Manlii Theodori. Imperium concitatum ut multum habet impetus, sic minus virium, citius contemnitur, facilius frangitur.

49 *Terret imperium.*

De imperio vehementi, quod metum quidem incutit, sed debilitat subditorum vires.

50 *Blandum imperium imperiosum.*

Majores enim habet vires, et fortius cogit. Ausonius: Blando vis latet imperio.

51 *Domitrix omnium patientia.*

Virgilius. Vincenda omnis fortuna ferendo est. Fortuna et casus humani, et impetus hominum retunduntur, si opponatur moles patientiæ: quod ostenderunt martyres nostræ pietatis.

52 *Nobilitatem non dat unus dies.*

Nemo

S
Nec
parenti
quæ un
led pra
Tota li
Atria,
53
Ad
rem u
quis ca
in cæte
go et g
optim
54
Pub
ditur,
tuna q
efferr
rum f
mine f
ipfi no
55
Qu
Cardi
symbo
nam e
et Ce

Nemo est nobilis, quòd his aut illis parentibus natus sit: nec fors nascendi, quæ uno die contingit, facit nobilem, sed præclari virtutis actus. Juvenalis: Totalicet veteres exornent undiq; ceræ Atria, nobilitas sola est atq; unica virtus.

53 *Generositas virtus, non sanguis.*

Ad idem tendit. Inductione ad eam rem utuntur. Quis equus generosus? quis canis? nonne qui optimus? et sic in cæteris animantibus, ac stirpibus. ergo et generosus homo non alius, quàm optimus.

54 *Fortuna nimis blanda, hamata.*

Publius in Mimis: Fortuna cum blanditur, captatum venit. nulla est alia fortuna quàm Deus: sed admonemur, non effferri, non fidere corporis aut divitiarum successibus: hi enim fortunæ nomine solent intelligi, nec Deus nos fallit: ipsi nos fallimus, stultè utentes rebus.

55 *Fortuna fallacior, quò blandior.*

Quod ego ad moderationem animi Cardinali Cronio dederam. sed non tam symbolum id fuit, quàm vaticinium. nam quum se effusissimè fortuna in illius, et Cerviani patruī sinum effudisset, repente

pentè ntrumque absumpsit: sed Cardinalem adolescentem adhuc, alterius et viginti annorum.

56 *Stabilissima fortuna stultissima.*

Idem Mimus: Fortuna nimium quem fovet, stultum facit. adimit enim mentem, et tantis successibus inolefcit animus humanus, ut jam nec alios ferre possit, nec se. Memini matrem tuam sapientissimam scēminam dixisse mihi, quum à Sion ad Richemundiam cymba reveheremur, se quidem temperatam et mediam quandam fortunam malle, quàm vel asperrimam, vel lenissimam: alterutrum tamen optandum si esset, electuram citius tristissimam, quàm blandissimam, infelicibus non deesse consolationem, fortunatissimis deesse mentem. Quod dictum verè pudici pectoris, et sapientis, ego apud multos in hac regione celeberrimum feci.

57 *Corpus excors fragile.*

Horatius, Robur sine consilio mole ruit sua. et apud Ciceronem sæpe, Nihil esse vires citra consilium.

58 *Cor vel incorporeum firmum.*

Consi.

Consilium magnas per se habet vires, etiam si corporeæ vires desint. quod ostendit natura in formicis, et apiculis. Salustius: Non viribus, aut velocitate corporum res magnæ geruntur, sed consilio, autoritate. Eadem est sententia Ciceronis in Catone Majore.

59 *Fideli nulla sera.*

Omnia ei conceduntur, nihil est ei clausum. Theognides: O Cyrne, argento fidelis præstat et auro. Contrà, infideli nihil est satis clausum.

60 *Autoritas rerum gerendarum telum.*

Plura perficit autoritas, quàm vires aut etiam consilia. declarari hoc potest in principibus, qui magnas res gerunt, non tam opibus aut sapientia, quàm autoritate et majestate. Bella dicebat Cæsar, fama plurimum confici. multum quoque interest, quis dicat, honoratus an inhonoratus: ut ait apud Euripidem Hecuba.

61 *Veraci creditur, et mentienti.*

Propter autoritatem, et præceptam fidem.

62 *Mendaci non creditur, et jurato.*

Aristo.

Aristoteles interrogatus quid lucrarentur mendaces, respondit, ut quum vera dicant, nemo credat.

63 *Magnes amoris amor.*

Nihil est, quod sic eliciat amorem, ut amor. Martialis: Hoc non fit verbis, Marce: ut ameris, ama. Est naturalis quædam in rebus conjunctio et harmonia, ut nemo illum oderit à quo diligitur. De hoc Plato, Seneca, et alii.

64 *Philtrea amor.*

Itaq; non est opus alio poculo amatorio ad amorem exprimendum, quàm amore.

65 *Magnum satellitium amor.*

Claudianus: Non sic excubiæ, nec circumstantia pila, Ut tutatur amor. Sallustius: Non arma, aut opes præsidia regni sunt, sed amici. nemo enim vult nocere ei, quem amat. Simile est quod sequitur.

66 *Firmissima opes amor.*

Non modò impia, sed stulta est etiam in rebus mundanis illorum vox, qui aiunt omnia in pecunia esse constituta, amorem parum posse, quum videamus maximas opes propter odium subversas:
mini.

minim
stabilit
mici,
thas nu

67

Nec
lios. E
celebr

68

Ap

homi

quin e
cultat

latitia
moni

69

Ho

re de
nia vi

vem

isse,
pote

tulac
bit I

70

71

minimas verò et infirmas, amicitiiis constabilitas. Hinc verbum vetus: Ubi amici, ibi opes. Apud Germanos et Scythas nullæ fuerunt olim opes aliæ.

67 *Ubi terror, ibi timor.*

Necesse est eum timere, qui terret alios. Ex vetere sententia, apud multos celebri.

68 *Ubi uber, ibi tuber.*

Apuleius in Floridis: Nihil quicquam homini tam prosperum divinitus datum, quin et tamen admistum sit aliquid difficultatis, ut etiam in amplissima quaq; lætitia subsit quæpiam vel parva querimonia, conjugatione quadam mellis et fellis: Ubi uber, ibi tuber.

69 *Omnia proposuit labori Deus.*

Horatius: Nil sine magno Vita labore dedit mortalibus. et Virg. Labor omnia vincit Improbus. Ferunt fabulæ, Jovem hominibus omnia venalia exposuisse, pretium esse laborem. Dici non potest, quantum in re omni valeat quantalacumq; sedulitas, ut de formicis scribit Plinius.

70 *Immodica imbecilla.*

71 *Modica firma.*

Quum

Quum Theopompus rex Lacedæmoniorum Ephoros regio imperio opposuisset, querenti uxori, quòd minorem filiis potentiam esset traditurus, quàm à patre accepisset: Atqui firmiorem, inquit. Modicum verò cùm mediocre est, tum moderatum. utrôq; dictum pertinet. Et in omni vita res mediocres jucundiores ac stabiliores sunt, quàm vastæ ac immanes. unde illud Hesiodi: Dimidium plus toto. quia mediocritas nimietate præstabilior. et Claudianus: Vivitur exiguo melius.

72 *Magnus ope minarum.*

Nemo ad magnitudinem pervenit, nisi auxilio minorum. quo gravius est illum infirmiores despicere, quorum adjuvamento eò evectus est, unde hoc ipsi facere liceret.

73 *Vicit vim virtus.*

Virtus ut Deo cognata, vires omnes hominum infringit.

74 *Stravit fortunam virtus.*

Multis exemplis ostensum est, potentiorē esse virtutem opibus et casibus fortuitis, ut Magni et excellentes virtute viri humanos casus sublimes et intrepidi

pidi calcarint : et quibus opes succubu-
issent, ea virtus superavit, velut carce-
rem Socrates, Rutilius exilium, inimi-
citas potentum Cato : sed atrocissima
dictu nostri martyres.

75 *Fortitudo in fortunam, non homi-
nes.*

Non est fortitudo cedere, sternere,
cladem hominibus afferre. hoc bellua-
rum est, non hominum. Vera fortitudo
est, vitia cohibere, fortuita despicere,
nihil nisi probitatis timere jacturam.

76 *Optima, cibus invidia.*

Invidia non arrodit nisi excelsa, et
optima : humilia, abjecta, vilia negli-
git, non sunt illi esui. molestum est invi-
diam ferre : et tamen molestius, nihil
habere invidendum.

77 *Invidia sibi et aliis venenum.*

Alia perimit, sed primum seipsam :
In ceteris invidia est iniquissima : in
hoc æquissima, quòd et illum tanquam
veneno consumit, in quo est : et cum
ulciscitur, quem impetit.

78 *Invidia vipera.*

Ferunt hanc edi, arrosis matris lateri-
bus : ita priusquàm exeat, matrem pe-
rimit.

rimis. sic invidia, primum omnium enecat eum, in quo gignitur, tum prodit venenatissima fera.

79 *Quod deo, et homini.*

Æquum est, nos ipsos voluntati Dei præbere morigeros, ac obsequentes: nobisq; idem placere, quod Deo. ne quis indignetur, aut improbet, res sic aut aliter evenire, quum autor omnium sit Deus: nos quorum tendant ignari.

80 *Datatus.*

§1 *Accipe oculus.*

Decet eum qui dat, non meminisse beneficii: nec multum spectare cui det, certè continuò oculos avertere: ne exprobrare aut imputare videatur, aut laudem quærere. eum verò, qui accipit, intueri non tam munus, quàm dantem, et semper meminisse gratiæ. Idcirco fingunt tres esse Gratiæ, duas nunquam retrospicere, tertiam semper priores intueri.

82 *Bonus bonis et malis.*

83 *Malus nec malis, nec bonis.*

Bonus et admirabilis et charus est bonis et malis: malus verò, neutris.

84 *Præsidium in innocentia.*

Inter

Inter tot vitæ hujus pericula, quum reliqua omnia injuriæ obnoxia sint, innocentia noceri non potest. tum et reliqua fluxa, et evanida, et infirma sunt: sola innocentia efficit, ne aliquà violari possimus. nec quisquam alia re magis fidere, aut alia debet comparare suæ salutis munimenta, quis non tutus modò agat inter pericula, sed inter maximos terrores securus. Innocentia humanorum summum, inquit Plin. in Præfatione.

85 *Matura.*

Quod aliter dicitur, Festina tardè, Augusti verbum apud Suetonium. Per quod intellige, debere in negotiis gerendis celeritatem tarditati admisceri, nec quicquam nimis properanter agi, nec nimis lentè. Hæc duo, verbo unico significari putant, Matura. ut apud Sallustium: Nam prius quàm incipias, consulto: et ubi consulueris, mature opus est factò. Quanquàm in consulendo velim suscipi plus tarditatis: in agendo autem, modò sit satis graviter deliberatum, plus celeritatis.

86 *Ciconia beneficium.*

Cico-

Ciconiæ hic est mos, ut unum è pullis relinquat ei domui, in qua est nidulata, tum & parentes senio defectos tamdiu & nutrit & gestat humeris, quàm ipsa eis fuerat parvula atq; imbecillis educata, unde ἀντιπελαγεῖν. Itaq; optimè in eam collocatur beneficium, & in homines gratos, qui ejus significantur nota. tametsi commodandum est, cuicunq; possis. Quod vulgò nostrates dicunt: Benefac, nec spectes cui, sed gratis, potissimum propter exemplum.

87 *Comædia vita humana.*

Est enim ceu ludus quidam, in quo unusquisq; agit personam suam. Danda est opera, ut moderatis affectibus transigatur, nec cruenta sit catastrophæ, aut funesta, qualis solet esse in Tragædiis: sed læta, qualis in comædiis. ideo additur.

88 *Ne vita tragædia.*

In qua turbulenta, & sæva sunt omnia.

89 *Confide rectè agens.*

Neminem metue innocens. Nam probo animo nemo potest nocere: & si corpori noceat, hætenus nocet, ut animam

ex eo tanquam è carcere in libertatem
emittat, veramq; vitam.

90 *Veritas temporis filia.*

Verum quod diu latuit, procedente
tempore existit & apparet, ne quis fidat
mendacio, vel putet in occulto semper
veritatem fore. Cicero: Opinionum
commenta delet dies, naturæ judicia
confirmat.

91 *Lupus mendacio tempus.*

Vorat enim, et absumit.

92 *Veritas premitur, non opprimitur.*

Laborat verum, sed eluctatur tandem.

93 *Mendacio comites tenebra.*

Tandem enim obscuratur: tum et a-
mat tenebras, quibus tueatur sese.

94 *Veritatis splendor comes.*

95 *Exilium inter malos.*

Non est exilium à patria abesse, sed à
bonis, et inter malos agere. Relegarant
Sinopenſes Diogenem Cynicum: et il-
los relegavi, inquit Diogenes, quum hic
Athenis viveret, illi in Pontica barbarie.

96 *Ne bilarem insaniam insanias.*

Ex Seneca. quum quis mente abjecta,
vel submersa, voluptatibus se et deliciis
mancipavit.

97 *Inter spinas calceatus.*

Admonet, non incautè agendum inter inimicos : quumq; inimicis septa sit hæc vita, circumspeditione et magna cautione opus est ad eam transigendam.

98 *Deum sequere.*

Vetus dictum, *εἰς θεὸν* poreft sic dici, Deus dux : ut illius et ductui atq; auspiciis re totum in hac vitæ militia permittas, et imperiis obtemperes, et exemplum æmuleris.

99 *Fama pluris quàm opes.*

Et jucundior est, et utilior. multos videmus magnis spoliatos opibus, propter adversam famam : alios propter secundum & favorabilem rumorem locupletatos.

100 *Virtus pluris quàm fama.*

Res solida et firma, et perennatura, pluris æstimanda est, quàm ficta, atque adumbrata : et corpus quanto majoris quàm umbra!

101 *Virtutis umbra gloria.*

Ex Socrate. ideo compendiosa est ad gloriam per virtutem via.

102 *Oculos in pectus.*

SATELLITIUM. 118

In pectore est cor, sedes cogitationum. Perinde est ac si dicas, Nosce ipsum.

103 *Non extorquebis amari.*

Claudianus in Panegyrico sexti consularis Honorii: Cætera extorquentur, amor non potest vis inferri.

104 *Tempus edax rerum.*

Ovidii in Metamorph. 15. et Aristoteles: Omnia tempore contabescunt, et decidunt, præter Deum, & spiritus, quibus ille immortalitatem communicavit.

105 *Subiecta Dei manu consistimus.*

Nec angeli, nec animæ nostræ sunt natura sua immortales, sed voluntate Dei: nec res ulla vel momentum duraret, nisi eam regentis Dei cura sustineret, quò intolerabilior est in tanta infirmitate superbia, aut ingratitude, si non agnoscas cujus munus sit vita, et ea quibus immensum.

106 *Gloria vento discutitur.*

Quum aliud non sit, quam flatus quidam.

107 *Propter invidiam vela opulentiam.*

Invidia, inquit Sallustius, ex opulentia orta est. ideoopes celandæ sunt, ne invidiam

119 JOAN. LOD. VIVIS

invidiam nobis pariant: grave est enim
eam ferre, quamvis innoxiam.

108 *Honores onera.*

Multæ curæ et sollicitudines suscipien-
dæ sunt, multi labores adeundi constitu-
tis in dignitate, aut honore: maximè
quum illum student conservare. Non
minus erit venustum si dicatur, Fasces
fasces. Erant fasces magistratuum Ro-
manorum insignia, sunt et fasces sarcinz
ac onera.

109 *Virtutis radices alta.*

Ad stabilitatem virtutis pertinet,
quum reliqua vix summo solo hæreant.

110 *Mortalibus immortalia præferenda.*

Ut virtus et ejus æternum præmium,
divitiis aut honoribus, aut quibusvis hu-
manis affectibus.

111 *Alata atas.*

Celerrimè enim avolat: et fugiunt fra-
no non remorante dies. Et hoc citius, si
sit bona ætas: nam mala diutius immo-
rantur, et premunt.

112 *Fidens, non confidens.*

Sperandum est bene, sed non stolidè
aut imprudenter: quumq; incerta sint
omnia futura, nec in infelicitate attollen-
dus

animus est animus, nec in adversis contrahendus. nec id tamen sperandum aut aggrediendum, quod majus sit viribus, aut verecundiae terminos excedat.

113 *Cujus pudebit, pigeat.*

114 *Ne feceris, quod factum nolis.*

Finis in re omni spectandus est: stultumque est id agere, quod postea multo redempturus sis. ne feceris, quum parum proderit praenitentia.

115 *Stulta de alienis superbia.*

Videtur enim absonum, si ob eas res extollas, quae tuae non sunt. porro quid sit alienum, declaratur proximo symbolo.

116 *Alienum quicquid adimitur.*

Quod tolli potest, nostrum non est, ut fortuita et corporea: solus animus est noster.

117 *Quod commodavit fortuna, tollet.*

118 *Quod mutavit natura, repetet.*

119 *Quod paraverit virtus, retinebis.*

Commodata videntur à fortuna, quae eadem redduntur: mutuata à natura quae similia, non eadem, sed utraq; non diutius futura sunt apud nos, quam creditor aut commendator permiserit. At

virtutis præclara facinora, quemadmodum inquit Sallustius, sicuti anima ipsa, immortalia sunt.

120 *Princeps privatis sublimior sentiendo.*

Non decet principem aut opibus modo, aut potentia privatis excellere: sed sensu quodam, et opinionibus, supra popularem captum sapientissimis, ut non moveatur exiguis et vilibus reculis, sicut plebecula: sed sit in eo ut dignitas, ita sapientia quædam singularis. Ineignum enim est eos, quibus cæteri parent, non melius de rebus censere, quam vulgus imperitorum hominum.

121 *Princeps multis consulendo.*

Hoc demum est principem agere, publicas utilitates suis anteponere: existimareque neminem esse inter subditos, cujus cura peculiariter ad se non pertineat. Itaque princeps officium suum implet, propria commoda et proprios affectus exuendo, induendo communes. Idcirco enim electi sunt principes, ut essent, qui suis privatis soluti curis, publicis excubarent. Licet et sic dicere: Officium est imperare, non regnum.

122 *Tu tibi venerabilis.*

Ne quid turpe vel agas, vel cogites,
revertis te ipsum.

123 *Malum occultum perniciosissimum.*

Non enim potest aut poenitudine de-
leri, aut castigazione tolli, aut explica-
tione levare, aut consolatione leniri, si-
ve sit delictum, si-ve affectus aliquis.

124 *Non quàm diu, sed quàm bene.*

Ad vitam et actiones omnes per-
tinet. Multis breve tempus seu vitæ
contigit, seu quid aliud agendi: nemi-
ni adempta est in quantulocunq; tempo-
re facultas rectè se in eo gerendi, quod
instituit. ideo non refert, quanta sit ei
diuturnitas, sed qualis administratio. nec
vitam ut sit bona, longam esse oportet:
vel in uno momento sanctissimè licet vi-
vere.

125 *Nomen præ opibus.*

Pluris enim faciendum est bonum no-
men, quàm divitiæ multæ, juxta senten-
tiam Salomonis.

126 *Odius modo immerito.*

Ne cures, quòd odio habearis, modò
id culpa tua non contingat, quòd aliquid
ipse feceris odio dignum.

123 JOAN. LOD. VIVIS

127 *Ingratitudo multis immerentibus noxia.*

Cessant enim homines benefacere, si in ingratos inciderint: ita gratos reculant experiri, ab ingratis læsi. idcirco lex erat in Græcia adversus ingratos, quòd id vitium videretur communioni et societati hominum vehementer damnosum.

128 *Injuria oblivione ulciscenda.*

Non est verior adversus injuriam ultio, quàm si obliviscaris ejus: sic enim nec animum uret, nec magis lædet, quàm si facta non esset.

129 *Præcipitis consilii affecla pœnitentia.*

Multum enim cogitandum et deliberandum est, antequàm statuas. Sententia ex Platone sumpta.

130 *Quod uni, et omnibus.*

Pari sumus omnes creati lege, quicquid uni evenit, potest et omnibus evenire: ne quis quum aliena videt mala, securus agat.

131 *Ne ferrum igni.*

Non est ira ferro armanda. Ex Pythagoræ symbolis.

SATELLITIUM.

124

132 *Lacrymis ignis extinguendus.*

Iram contra te lacrymis, et pœnitentia, et petitione veniæ placato, non solum Dei, sed etiam hominum. non est turpe veniam precari: turpe est, Deum aut hominem habere inimicum.

133 *Fastigio caput summitte.*

Potentia cede: ne cum opulentiore, aut majore, aut meliore contendito.

134 *Falso nomine non gaudendum.*

Fluxum est enim, et momentaneum: nec juvat, quum reclaimer conscientia.

135 *Amicus, ut non alius.*

136 *Inimicus, ut non idem.*

Amicus sic amandus est, sic colendus, sic cum eo versandum, ut non putes posse inimicum fieri: inimicum verò sic oderis, tanquam aliquando amicus sit futurus, in quo damnatur à Cicerone sententia Biantis Prienæi, quam sequutus est in Mimis Publius.

137 *Quod videri vis, esto.*

Nulla via facilior. non idem valent fucata et simulata, quod vera et solida. magna istis inest vis, infirma sunt illa.

138 *Oculum in metam.*

Spestandus est in rebus omnibus finis et exitus, ne præsentibus periculose decipiamur.

139 *Nocens metuit poenam.*

140 *Innocens nec casum.*

Nocens stimulante conscientia, metuit paratam legibus poenam: innocens fiducia conscientiae nec humanos casus pertimescit: quum sua omnia in se uno, hoc est, in animo et virtute posita esse ducat: tum et illum sequitur, illi fidit, in cuius manu sunt casus omnes.

141 *Excusanda servitus sub necessitate.*

Non dico honesta, ut Publius: sed excusanda. causam enim probabilem potest asserere, cur serviat, quia necessitate impellitur. sed multum interest, quam quisque fingat sibi necessitatem.

142 *Ne à pudendo vincaris hoste.*

Ut voluptatibus, libidinibus, cupiditatibus, ira, et cæteris vitiis.

143 *Turpibus ne servito.*

Ut vitiis, et malis hominibus, quorum consuetudine sis pejor, et eorum sceleribus videris esse administer.

144 *Amicum inimicum fugito.*

Hoc

Hoc est, assentatorem, fucatum amicum, et cum qui sub amicitiae nomine odit, aut contemnit, aut invidet. sunt enim qui amicos infelices diligunt, felicibus invident. Tum illos potissimè fugito, qui amorem simulant, quum insidientur probitati et virtuti: aut qui familiaritate ostensa, labem et ignominiam afferunt; quiq; ad flagitia et facinora vel exhortantur, vel incitamento sunt exemplo sui.

145 *Ne lingua mente celerior.*

Cogitandum prius, quid loquaris. velocissimus datus est animus, ne quid possit eum prævertere, si velit: debet hic esse linguae clavus.

146 *Bellum cum vitiis.*

Non cum hominibus debet geri bellum, nec vires ac robur in eos ostentandæ: sed in vitia, qui sunt veri hostes, nobis exitiabiles.

147 *Divitia injuria pignora.*

Ex Eucherio Lugdunensi. Multis fit injuria, tantum ut tollantur opes: expilantur à furibus, spoliantur à latronibus, et caduntur. in hos calumniatores invadunt, in hos iudices acriter cognoscunt,

et animadvertunt. Præsertim in iis criminibus, ob quæ fortunæ adimuntur. in quibus nulli tutiores sunt, quam qui quod perdant non habent, nulli periculo propiores divitibus.

148 *Bona ad bene faciendum.*

Non convenit bona vel animi, vel corporis, vel externa data esse homini ad nocendum, nec ad malefaciendum tributa sunt: quod nomen ipsum indicat, ut et sibi profint et aliis.

149 *Maxima opes, prodesse.*

Nihil jucundius ipsi, qui id facit: nihil eidem tutius. nam qui profuit multis, hunc tuentur multi.

150 *Thesaurus gratia boni.*

Magnus est thesaurus gratia, quam vir bonus debet pro beneficio.

151 *Quod vides, non diu.*

Quæcunq; in vita cernis, non diu cernes: aut enim illa interitus auferet, aut c.

152 *Ut verax, ne suspicax.*

Ex Eucherio. Qui enim suspicax est, facile quæ comperta non habet, affirmabit: ira mentietur affectus impulsu.

153 *Non dives, ni contemnas.*

Ex

Ex Seneca : Nemo enim suis divitiis ut oportet utitur, nec fructum ex eis ullum capit, qui noctes et dies pro illis est sollicitus : qui verò possidet tanquam alienas, hic demum tanquam suis fruitur. nullum bonum juvat animum, nisi ad cuius amissionem ipse præparatus est. hinc illud Mimi : Despicere oportet, quod possis deperdere.

154 *Expende.*

Singulorum pondus et pretium æstimandum, tum quæ dicturus, quæq; acturus, exordia, progressus, exitus rerum.

155 *Sine querela.*

Vivendum ita, ut non sit cur vel de te quisquam conqueratur, vel ipse de quoquam, aut de fortuna : nec iple cuiquam facias injuriam, nec factam tibi credas. Seneca de Tranquillitate vitæ : Assuescendum itaq; conditioni suæ, et quàm minimum de illa querendum, et quicquid habet circa se commodi apprehendendum. Nil tam acerbum est, in quo non æquus animus solatium inveniat. Hoc est symbolum nostrum.

156 *Frænum in lingua.*

Ne soluta dicat, quod noceat : unde infænes nominantur.

157 *Ne bos in lingua.*

Allusio ad vetus proverbium. Bos moneta erat nummi Attici, et hinc ipse nummus sic appellabatur. qui tacebant pretio conducti, dicebantur loqui non posse, quòd bovem haberent in lingua. Simile est illud, quod in Demosthenem mercede tacentem, quum anginam causaretur, quidam dixit: Non anginam patitur, sed argentanginam.

158 *Accuratè cogita immutabilia.*

Multum deliberandum est, antequàm facias, quod factum mutari non poterit: ut ducere uxorem, sacris initiari, aut bellum suscipere, aut prælium committere. potest etiam aliò referri: ut multum de æternis illis post vitam cogitemus, quò sanctius hinc vivamus.

159 *Longius, modò tutius.*

Ad vitam spectat, ad tempus etiam, ne sectemur dispendiosa compendia vel in eruditione, vel in parandis opibus, aut ejusmodi. Augustus solitus erat dicere: Sat citò, si sat bene.

160 *Populo cede, non pare.*

Non est cum multitudine pugnandum, bellua multicipiti: sed nec ejus opinionibus assentiendum.

161 *Et pilo sua umbra.*

Nul.

Nullus est tam contemptibilis, qui non et prodesse in loco, et quod facilius est, nocere possit : ideo nemo contemnendus.

162 *Hospes ne curiosus.*

In aliena domo, in aliena civitate decet unumquemque modeste se gerere, nec curiose se interponere in administrationem : multo magis convenit nos in hoc mundo minime solite aut curiose agere, in quo plane hospites sumus, seu exules verius.

163 *Cade, modo doce.*

Ex amore sciendi dictum à Diogene Antistheni, cum is sustulisset baculum, ut discipulum caderet, molestum sciscitatore.

164 *Magnum hospitium, magni hospitis.*

Non potest esse exiguum hospitium, quod implet magnus hospes : nec contemnendum id corpus, quod inhabitat excellens animus.

165 *Tota vita dies unus.*

Ex Quintiliano in Mathematico. Si omnia vitæ hujus diligenter excutiantur, quid aliud est vita tota, quam dies unus ? aut quid est in universa vita, quod non sit

fit in quovis die ? ut mirandum fit, non exatiari homines eisdem toties redeuntibus.

166 *Diarii omnes.*

Ex superiore pendet, et ad brevitatem ætatis refertur.

167 *Ex usu, non collatione fortuna.*

Ut sis dives, non spectandum est tibi quantum alii possideant, sed quanto tu egcas.

168 *Majores superbus, minores mæstus.*

Ad minuendam superbiam spectat quisque præstantiores se, in eo quo intumescit : ad leniendum mœrorem infeliciores. in eo de quo tristatur.

169 *Foris argus, domi talpa.*

In eos, qui in aliena mirè oculati sunt, ad sua cæci. Argus centoculus fuit, talpa est cæca. Fabella est de manticis apud Æsopum et Persium, quarum altera dependet ad pectus, in qua sunt aliena vitia : altera ad tergum, in qua nostra. Potest etiam dici : Domi Tiresias, foris lynx.

170 *Ne nimium scrutare.*

In eandem sententiam et sic, Ne molestus percontator.

171 *Cerium in incerto.*

Ni.

Nihil est vita incertius, in hac paran-
da est virtus certissima possessio: intu-
enda altera illa immortalis, cogitanda
mors, qua nihil est certius: vanæ et in-
certæ spes et sollicitudines dimittendæ,
quibus (quemadmodum Manlius inquit)
dum quærimus ævum, perdamus.

172 *Voluptates spectata abeuntes.*

Nam quum adveniunt, delectant:
ideo pulchræ jucundæq; existimantur:
recedentes, turpitudinem ac fœditatem
suam produnt. Posset sic afformari, In
voluptate dorsum, non faciem. Videbis
fœditatem earum, et pœnitentiam, quàm
relinquunt. sic fiet, ut eas averseris, ac
detestere.

173 *Voluptas malorum esca.*

Platonis sententia. Malus capitur vo-
luptate, bonus consilio. bono viro Deus
est lex, malo cupiditas.

174 *Falle vivens, sed non te.*

Vetus erat, *λάθην βιώσας*. Putant fuisse
dictum Epicuri, de quo Plutarchus, et
Horatius: Nec vixit male, qui natus
morienq; fecellit. addendum tamen, ne
quis seipsum in vita ignoret, et si ab a-
liis ignoretur.

175 *Non refert quâ, sed quò.*

Ni-

Nihil refert quâ tranſceas in hac peregrinatione vitæ, ſed quò pervenias. In omni loco, in omni fortuna licet rectè agere, et illo pervenire, quò intendimus.

176 *Scopulus in undis.*

Ut ſit in animo tanta firmitas, quam undæ omnes et fluctus humanorum caſuum concutere non valeant, ſemper immobilis, et altior fortuna.

177 *Miferrimum pendere.*

Inter ſpem et metum ſuſpenſum eſſe, miſerrimum.

178 *Ne bis puer.*

Antiquum proverbium, Bis pueri ſenes: de ſenibus deliris et dementibus. admonet, ne in grandiore ætate vivamus, aut ſapiamus pueriliter.

179 *Ne laborem citra præmium, & Ne laborem laboris præmium.*

Laboris in res mundanas vel præmium eſt nullum, aut certè vanitas, vel alter labor honeſtior quidem, ſed moleſtior: ut qui dignitates dignitatibus mutant. ſic clamat Hercules ille in tragœdia: Finis unius mali, gradus eſt ſequentis. Interim præmium horum laborum eſt, ſempiternus cruciatus, ſicut Paulus inquit, Stipendia peccati, mors. 180

18
A
feros
dit, n
rimo
ne cu
bus c
aſſue
18
In
tura
firm
ſup
per
1
C
glo
ma
em
da
ſit.

pr
ſe
C

180 *Pertuso dolio nihil infunde.*

Allusio ad dolium Danaidum apud inferos, ut habent fabulæ. Ad multa tendit, ne quid des prodigo et profuso : ne rimosæ auri, et loquaci arcanum credas : ne cupiditatibus inservias : ne voluptatibus obsequaris : ne insatiabilibus largiri assuescas.

181 *Turpe gigantem in nano.*

Intam pusillo corpore, quantum natura dedit hominibus, tam fragili et infirmo, turpissimum est esse tam ferum et superbum animum, qui stultitia et superbia cælos etiam contingat.

182 *Difficilis gloria custodia.*

Quàm multa perferenda sunt studioso gloriæ, ut paretur, ut parva conservetur, major perpetiunda est servitus, quàm emptis de lapide, quum gloria, nisi fundamentis virtutis innitatur, fugacissima sit.

183 *Malus potentia custos metus.*

Fragiles opes, quas multi metuunt, ac proinde oderunt. Sententia est omnium fere sapientum, quam tractat in Officiis Cicero.

184 *Nescis quid vesper serus vehat.*

Futura incertissima, ne quis nimium
vel

135 JOAN. LOD. VIVIS

vel confidat, vel desperet. dictum est Varronis, qui sic Satyras aliquot suas inscripsit. Eòdem refertur, Inter os et of-
fam.

185 *Faciem ne aperias.*

Tecta est facies humana verecundia, quod solum velamentum reliquit ei natura: non est exuenda tam honesto tegumento. nihil enim inverecundia detestabilius.

186 *Manum per frontem ne ducito.*

Allusio ad illud, Perfricare frontem, sive faciem, sive os. de iis dictum, qui pudorem excutiunt.

187 *Splendor summus non intuendus.*

Solem si sereno cælo intuearis, nocet oculis, interdum excæcat: sic si divinitatis fulgorem tentes contemplari, oculos mentis amittes. Qui scrutatur majestatem, inquit Sapiens, opprimetur à gloria. non capiunt angustiae mentis humanae rem tam sublimem atq; amplam. Non videbit me homo, & vivet: ait Deus. Adoranda sunt hæc, non scrutanda.

188 *Linguas ne praeinde, sed cave.*

Non est libertas hominibus tollenda. nam sicut Augustus dixit, Decet in liberis civitatibus liberas esse linguas. sed sic
viven.

vivendum, ne sit cur homines suam in te libertatem velint exercere.

189 *Ora virtute obtura, non metu.*

Eòdem spectat. Non claudenda sunt ora metu, operculo fragili et invalido. bene agendo efficies, ne quis malè de te sentiat, ac proinde nec loquatur.

190 *Cogitatus liber.*

Nemo prohibere potest quenquam cogitare.

191 *Cogitatus quis coget? vis veritatis.*

Hæc enim suspiciones omnes tollit, et tanta est, ut ultrò in mentes hominum se insinuet: efficiatq;, ut nemini aliter libeat cogitare, sæpe nec liceat, idèò rectè agendum est. non aliter assequemur, ut omnes de nobis rectè sentiant.

192 *Homo homini par.*

Ne quis supra hominem se efferat, ne contemnat, ne despiciat, ne se præferat alteri, quum simus omnes à Deo parente omnium æquo jure conditi, et in hanc vitam missi. Potest etiam ex Seneca sic dici: Deo imperium, homini consortium.

193 *Suavissimus post laborem fructus.*

Sic demum frui juvat, quum res labore quæsitæ est, ut molestia præterita usu præsentis levetur. Vulgare est, Parta labore juvant.

194 *Animo corpus fulciendum.*

Non succumbendum operibus honestis, et deficientibus corporis viribus, animi conatus tantus sit, ut labens ac decedens corpus sustentet. ex Seneca lib. de Vita beata.

195 *Nocens se iudice nunquam absolvitur.*

Semper enim accusatur et condemnatur à conscientia mentis suæ. Juvenal. Exemplo quodcumq; malo committitur, ipsi Displicet auctori: prima hæc est ultio, quòd se Iudice nemo nocens absolvitur. De hac re Cicero in Pilonem, et pro Roscio Amerino: et Seneca multis in locis. Apud Quintil. est illud proverbii loco, Conscientia mille testes.

196 *Ebrietas nec madida, nec sicca.*

Ebrietas madida est, quæ fit ex vino, aut cervisia: sicca verò, quæ affectu aliquo immodico, cum is vim omnem mentis et iudicii consopivit, ut ira, lætitia, metus, insolentia, ex immodicis fortunæ successibus: arrogantia, voluptates, et omne delectamentorum genus, quam ebrietatem Græci vocant *ἀκρασία*, quasi invinam, utraque cavenda, utraque hominem

em extra se pellit, et impotem sui red-

197 *Potentiorum in te ne admittito.*

Consuetudo vitiorum, et qui à philo-
sophis habitus dicitur, à Græcis *εὖ* vio-
lentissimus est tyrannus, quum animum
occupavit, idèò magnopere laborandum
est, ne quis talis in nobis invalescat. non
primus nostri juris illo admissus. idem di-
cendum de multis perturbationibus, ut
ira, ut avaritia, sed potissimum ludi cu-
piditate, amore, et voluptate.

198 *Precibus emptum, carum.*

Vulgare dictum. Cicero : Emere ma-
lo, quam rogare. idem Apulcius in Flo-
rid. Magnum pretium sunt preces, quip-
pe illis additur verecundia. Sic igitur te
compara, ut paucis egeas, quo pauca ro-
ges. et rogatus magnum te credito acce-
pisse pretium ejus, quod rogaris, ne sis
exoratu difficilis.

199 *Quiesce nihil asturus.*

Dictum Attilii, quod citat Plinius No-
vocomensis : Satius est otiosum esse,
quam nihil agere. Nihil agere, est rem
inutilem, aut non successuram tractare.
consultius est quiescere, quam id agere.

200 *Ingenium exercitatum, torpidum.*

Cato

Cato ingenium hominis dicebat ferro esse simile, quod ex usu splendet: at in otio rubigine obducitur, et exciditur. Exercendum semper ingenium. otium enim feracissimum vitiorum seminarium: sed honesto aliquo et pulchro opere, velut eruditione et virtute. nam rebus flagitiosis aut turpibus exercere, hoc verò non exercere est, sed corrumpere: de quo est sequens symbolum.

201 *Ingenium situ pereat, non sentibus.*

Præstat otiosum degere, quam malis exercitamentis occupari.

202 *Nullus sine linea dies.*

Ex vetere dicto, et more Apellis Cœ pictoris, qui tanta fuit in arte sua diligentia, ut nullus præteriret dies tam aliis rebus occupatus, in quo non ipse saltem lineam aliquam penicillo duxisset. Erat olim maxima pars artis, in lineis tenuissimè ducendis sita. Admonet, non debere diem ullum abire, in quo non aliquid dignum homine egerimus: opus videlicet ingenii, vel ad eruditionem, vel ad prudentiam, vel ad probitatem et pietatem spectans, quem dicunt fuisse Censorii Catonis morem. iis verò qui aliis artibus vitam quærunt, aliquid esse in sua cuiq; arte quotidie exercendum. 203

203 *Calumniæ morsui remedium nul-*

lum.

Nullum ferè est tantum malum, cui natura remedium non parit, saltem fuga. atqui calumniæ et clàm mordet, et ante occidit quàm sentiatur.

204 *Benevoli multi, consiliarii pauci.*

Ex Salomone: Multis bene et velis, et facias. arcana tua ne cuius committas, nec quemlibet consule. Delige, quo possis in hanc rem tutò et cum fructu uti.

205 *Iustitia gratuita.*

Ex Cicerone, primo de Legibus: Nihil est injustius, quam iustitiæ præmium querere, et qui mercede est vir bonus, mercede etiam erit malus.

206 *Misericordia venalis, crudelis.*

Crudele est, cum qui sic affectus est, ut misericordia indigeat, cogere aliquid pendere, quo sublevetur. est enim acerbus et immitis animus, quem non flectit hominis calamitas, sed suum commodum.

207 *Bonorum rector, malorum victor.*

Ex Seneca, epistola 85. In secundis rebus regendum est, in adversis pugnandum. fortuna prospera gubernanda arte, consilio, prudentia, ingenio: irata retin.

tundenda magno robore, et invicto animo superanda et calcanda.

208 *Quod invenisse pigeat, ne queras.*

Satius est id ignorari: ut probum domesticum, tristem sortem à divinaculo: quæ si prædicatur, nihil aliud quàm angit assiduò cor.

209 *Tantum scis, quantum operaris.*

Ferunt verbum hoc fuisse frequens Divo Francisco, ita est. Verius scit vir bonus et rudis, quid sit virtus, quàm magister et doctus: et in rebus lacris CHRISTI spiritus copiosissimè præbet se piis. Quid prodest malo scientia? nec verè scit, tametsi arguè differat: nam in peccato semper inest cæcitas. An non melius novit quid sit pingere, qui imperitè de pictura disputans, perne pingit: quàm qui doctissimè disputans, indoctissimè et lineas ducit, et colores inducit?

210 *Persona publica privatam deponi.*

Cui magistratus, aut imperium, aut principatus mandatur, is sciat jam non sibi suas utilitates querendas, sed populi, cui præest, sic optimè publicum officium administrabit, aliter fiet tyrannus. Deberet pro curiarum foribus dictum aliquod in hanc sententiam inscribi, quo

quo admonerentur magistratus, et eorum confuatores: Huc ingrediens, personam privatam relinque in limine, publicam sume.

211 *Parvo fames constat, magno fastidium.*

Naturæ paucis rebus satisfit, fames exiguo cibo placatur, et tollitur: ingentes mensæ fastidium adferunt, et morbos.

212 *Unum est necessarium.*

Verbum Domini et Servatoris nostri CHRISTI, ad augendam curam pietatis, et minuendam sollicitudinem rerum pericurarum. procuratio et cibi, et potus, et rei familiaris, in qua Martha versabatur, utilis quidem homini ad tempus: at sedere ad pedes Domini, et verbum illius puris animis haurire, quod erat Magdalenæ munus, id demum necessarium, et quod nunquam aufertur. Cum omnia sive ingenti decora atq; ornamenta, sive corporis atq; externa commoda expenderis, intelliges unum esse homini necessarium.

213 *Mente Deo defixus.*

Hoc symbolum tam fausto omine ponetur ultimum, quàm illud primum, Scopus vitæ CHRISTUS, ipse est initium, ipse

143 JOAN. LOD. VIVIS, &c.

se finis, ab ipso proficiscuntur omnia, in ipsum tendunt. Huic oportet nos affigamus, si volumus beati esse, non alio clavo, quàm mente ipsa. Possunt alia per multa symbola deduci ex Platone, Cicrone, Seneca, Horatio: sed præcipue sacris literis, fonte ut copiosissimo, ita liquidissimo ac purissimo, et scriptoribus nostræ religionis. ad sunt proverbiorum tot, et metaphoræ, allegoriæ, fabulæ quoque; et historiæ, quæ suppeditare magnum numerum possunt: et nostra hæc mutari, atque in alias verti formulas licebit, et ex scholiolis alia desumi. quocirca nec illa attigi, quæ sunt omnibus in ore, Nosce te ipsum, Ne quid nimis: Sponde, jactura præsto est. quæ dicuntur tria Apollinis oracula. et Dimidium plus toto, Hesiodi: tum, Sustine et abstine, quod Epicteti. Hæc quæ posui, sufficient sive ad sententiarum copiam, quæ omnes penè his sunt conclusæ, sive ad rationem ostendendam, quemadmodum alia possint innumera excogitari.

F I N I S.

Or.
nia, in
s affiga-
lio cla-
lia po-
, Cice-
zicipue
mo, in
riptori-
overbia
fabula
e mag-
tra hae
las lice-
aocirca
in ore,
Spon-
tur tria
plus to-
bstine,
fficient
az om-
ad rati-
dum a-